

DRUŠTVO
DEFEKTOLOGOV
SLOVENIJE

SEKCIJA
MVO

ptički

89

brez

gnezda

V S E B I N A	Stran
INFORMACIJE SEKCIJE IN DRUGO	
Novice iz vzgojnih zavodov	3
Strokovni delavci v naših zavodih (Irena Bizjak)	4
Nekaj misli o predlogu za znižanje vzgojiteljeve vzgojne obveze (direktnega dela) v vzgojno izobraževalnih zavodih (Franjo Knafelc)	6
PRISPEVKI TEORETIČNEGA ZNAČAJA	
Osmi kongres vzgojiteljev neprilagojene mladine (Ferdo Vaupotič)	10
Pojav grupe in grupno dogajanje (Mjuša Sever)	17
IZ PRAKSE ZA PRAKSO	
Veronika (Marija Kremenšek)	31
Razvajan otrok in mladostnik (Leon Lojk)	36
LITERARNI PRISPEVKI	
Premišljevanje (Irena Zavodnik, gojenka DV Višnja gora)	40
HUMOR V SOSEDNJEM GNEZDU	
Filmska kronika našega seminarja	42
Variacija na definicije	43
Kronika	43

PTIČKI BREZ GNEZDA izhajajo 5-krat letno. Izdaja ga sekcija MVO Ljubljana, Zavetiška 5.

IZDAJATELJSKI SVET: Ciril Brezovec, Irena Bizjak, Frenk Hočvar, Meta Lokovšek, Franc Ravnikar, Franc Pupis, Vinko Skalar, Ivan Škoflek in Janez Vivod.

UREDNIŠKI ODBOR: Irena Bizjak, Meta Lokovšek, Mjuša Sever, Franc Pupis, Franc Ravnikar, Ivan Škoflek, Franc Zupan in Janez Vivod.

Glavni in odgovorni urednik: Janez Vivod

Po mnenju republiškega komiteja za kulturo je glasilo oproščeno temeljnega davka od prometa proizvodov.

Ovitek: J. Gorinšek, akad. slikar

Novoletno čestitko izdelali gojenci F. Milčinski, Smlednik pod vodstvom Franca Zupana.

Razmnoženo v 350 izvodih v razmnoževalnici sekretariatov v Ljubljani.

INFORMACIJE SEKCIJE IN DRUGO

Občni zbor:

Obveščamo člane sekcije, da bo občni zbor sekcije 14. in 15. januarja 1977 v Radencih. Predvidevamo, da se bo občnega zbora udeležilo 50 do 60 delegatov iz vseh slovenskih vzgojnih zavodov.

Občni zbor združujemo s strokovnim predavanjem dr. V. Skalarja. Predaval bo o nekaterih novih oblikah mladinskega prestopništva, ocenjeno z različnih vidikov.

Zvečer po predavanju bo družabno srečanje udeležencev, občni zbor pa naslednji dan.

Seminar o grupnem treningu:

V času od 19. do 23. decembra bo v Bernardinu seminar o grupnem treningu III. stopnje. Pričetek seminarja bo v nedeljo ~~večer~~ ob 18. uri, zaključek pa v četrtek opoldne.

Delo sekcije:

Uspelo nam je organizirati predavanje znane strokovnjakinje mednarodnega slovesa Alise Fuss. Govorila je o usposabljanju otrok v osnovni šoli z motnjami vedenja in osebnosti. Dveh predavanj se je udeležilo nad 200 članov sekcije in drugih specialnih pedagogov.

Seminarja o grupnem treningu III. stopnje, ki je bil v Bernardinu od 2. do 6.11.1976, se je udeležilo 37 strokovnih delavcev slovenskih vzgojnih zavodov.

Skupno s predstavniki pedagoške akademije smo se 5.11. udeležili srečanja s predstavniki hrvaške sekcije v vzgojnem zavodu v Bedekovščini. Hrvaški tovariši so nam predstavili sodobne oblike obravnavanja otrok in mladine MVO, diagnostiko in klasifikacijo v diferenciranem obravnavanju, polzavodsko in zavodsko obravnavanje. Beseda je tekla tudi o medsebojnem sodelovanju obeh sekcij in sprejetih je bilo nekaj konkretnih sklepov. Na srečanje so bili povabljeni tudi srbski tovariši, vendar niso prišli.

Prisostvovali smo na dveh sestankih republiškega odbora društva defektologov Slovenije.

Skupno z zavodom za šolstvo smo sklicali sestanek ravnateljev, na katerem smo obravnavali med drugim delovanje študijske skupine za vzgojne zavode in drugo aktualno problematiko.

Upravni odbor sekcije se je sestel štirikrat. Na sestankih smo razpravljali o programu dela sekcije (predavanja, seminarji, srečanje s hrvaškimi tovariši, priprave za občni zbor in druga organizacijska vprašanja).

NOVICE IZ VZGOJNIH ZAVODOV

V dekliškem vzgajališču Višnja gora so pred dnevom republike slavili pomembno delovno zmago. Otvorili so novo šolo, preurejeno kuhinjo in še nekatere prostore. Z odrekanjem celotnega kolektiva in tudi gojenk, jim je uspelo veliko opraviti z lastnimi sredstvi, nekaj pa so dobili posojila.

Otvoritev je popestril kulturni spored, dekleta pa so z modno revijo pokazala, kaj zmorejo ustvariti v njihovih delavnicah.

Zavod je do sedaj imel šolo v spalnicah. S pridobitvijo novih prostorov, ki so jih okusno uredili, bodo lahko čez znatno izboljšali pouk in gojenke kot učiteljice se bodo prav gotovo bolje počutili. Z otvoritvijo sodobne kuhinje so dani vsi pogoji, da se bodo dekleta imela možnost usposabljanja za poklic kuharice, s čimer se je tudi povečal izbor poklicev.

Zavod si še naprej prizadeva za modernizacijo in ima v načrtu gradnjo telovadnice. Sredstva imajo v glavnem že zagotovljena, in sicer iz lastnih in drugih virov. Z gradnjo telovadnice bo pridobila tudi Višnja gora prepotrben objekt, ki ga doslej ni imela, saj se bodo tako odprle možnosti za sodelovanje s krajevno skupnostjo in še bolj utrdile vezi z vasjo.

Dekliškemu vzgajališču Višnja gora iskreno čestitamo!

Vzgojni zavod Preddvor je sprejel nove strokovne delavce, in sicer:

Majdo Lasič, ortoped. MVO,
Borisa Skubica, ortoped. MVO, in
Pavlo Gliha, učit. - izredni študent na PA.

Novim delavcem želimo dobro delo.

V vzgojnem zavodu Logatec so postavili za ravnatelja Jožeta Klopčiča, dipl. soc. delavca.
Vzgojiteljske vrste pa sta okrepila:
Hvalec Borut - dipl. psiholog in
Vasja Jug - ortopedagog MVO.

Novim delavcem želimo obilo delovnih uspehov.

STROKOVNI DELAVCI V NAŠIH VZGOJNIH ZAVODIH

Že dolga leta govorimo o nujnosti, da bi čimveč strokovno ustreznih delavcev delovalo v tretmanu vzgoje in prevzgoje MVO otrok in mladostnikov. Toda vsi podatki o naših strokovnih delavcih so bili doslej nepovezani; vsak zavod je vedel le zase. O celotni sliki na Slovenskem pa so bila mnenja in ocene samo približne.

Zato nas je zanimalo dejansko stanje. S tem namenom smo vsem vzgojnim zavodom poslali vprašalnik, ki nam obdelan, nudi zanimive podatke. Podatke so poslali: Mladinski dom "Malči Beličeve", VZ Logatec, Planina pri RAkeku, Smlednik, Slivnica, Preddvor, Veržej, Višnja gora, PMD Jarše in VPD Radeče; skupaj torej lo tovrstnih institucij.

Oglejmo si naprej nekatere osnovne značilnosti:

Strokovni delavci v VZ na Slovenskem po spolu in starosti

Tabela 1: spol

Moški	Ženske	Skupaj
77	101	178

Tabela 2: starost

Starost v letih	Skupaj
50 - 56	1
51 - 55	5
46 - 50	10
41 - 45	23
36 - 40	24
31 - 35	40
26 - 30	50
21 - 25	23
do 20	2
Skupaj	178

Če je v prosvetni stroki, oziroma v šolstvu nasploh iz leta v leto vse večja feminizacija, potem nam podatki o stanju v vzgojnih zavodih glede na spol kažejo, da ženske sicer prevladujejo, vendar ne v tako veliki meri, kot se morda zdi na prvi pogled. Razmerje: 43,3 % moških in 56,7 % žensk se nam zdi kar ugodno.

Tudi glede na starostno strukturo strokovnih delavcev je slika razveseljiva. Kar 50,6 % (skupaj 40 + 50 delavcev) pade v razred starosti med 26. in 35. letom. To so najbolj ustvarjalna leta, oziroma lahko trdimo, da je, kot nam kažejo še ostale razporeditve, populacija naših strokovnih kadrov sorazmerno mlada.

Izobrazba strokovnih delavcev:

Tabela: 3	Stopnja izobrazbe	smer MVO	skupaj
	poklicna		8
	srednja		76
	višja	39	71
	absolv. visokih šol		7
	visoka		16
	Skupaj	39	178

Struktura izobrazbe je manj ugodna. Skoraj polovica strok. delavcev ima srednješolsko izobrazbo; ki je ustrezna samo za delovno mesto VPP. Toda za ostale profile, ki zahtevajo višjo ali visoko izobrazbo, se delavci večinoma izobražujejo ob delu z izrednim študijem. Prepričani smo, da bo slika čez nekaj let boljša.

Posebej navajamo podatke, koliko je delavcev, ki imajo tudi smer študija za MVO. Številka 39 je sorazmerno majhna, saj predstavlja samo 22 % vseh zaposlenih. Toda za mnoge študirajoče delavce so navedeni podatki, da študirajo to smer.

Prav tako smo izločili absolvente nekaterih visokih šol, ki nimajo stopenjskega študija (psihologija, medicina) in bodo z manjkajočo diplomno pridobili visoko izobrazbo - sicer pa dokler te diplome nimajo - še vedno spadajo v kategorijo "srednja izobrazba". Njihovo število je sorazmerno majhno (7).

Fluktuacija je v naših vzgojnih zavodih ponekod velika, drugod pa se ljudje kar obdržijo v institucijah. Poglejmo, kaj kažejo številke: (Manjkajo podatki za VZ Logatec)

Stalnost v VZ:	Čas zaposlenosti v istem VZ	skupaj
Tabela: 4	manj kot 1 leto	14
	1 - 2 leti	27
	3 - 5 "	36
	6 - 10 "	42
	11 - 15 "	23
	16 - 20 "	13
	21 let dalje	8
	Skupaj	163

Frekvence o stalnosti so razumljive glede na že prikazano starostno strukturo. Največ strokovnih delavcev zajema razred od 6 - 10 let zaposlenosti (42) glede na vse ostale pa to predstavlja 25,6 %. To so leta, ko delavci običajno najbolj uspešno delajo z dovolj pridobljenimi delovnimi izkušnjami. Odločili smo se, da bomo vsako leto "posneli" sliko o kadrovske strukturi in primerjali izboljšave, oz. spremembe. Skozi daljše obdobje se nam bodo - tako vsaj pričakujemo - pokazali zanimivi trendi in ostale značilnosti strokovnih delavcev v naših vzgojnih zavodih.

Podatke zbrala in uredila
Irena Bizjak

Franjo Knafelc

NEKAJ MISLI O PREDLOGU ZA ZNIŽANJE VZGOJITELJEVE VZGOJNE OBVEZE (DIREKTNEGA DELA) V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH ZAVODIH

V Vzgojno-izobraževalnem zavodu v Veržejju imamo delovno enoto šolo in dom. Pri tem je potrebno pripomniti, da je precej strokovnih delavcev prišlo v naš zavod leta 1963 in smo jih takrat razporejali na različne predmetne skupine po potrebi. Nekaj časa smo celo polletno, kasneje pa letno menjavali ljudi v učnem in vzgojnem delu, tako da so si vsi enakomerno delili "dobro - slabo" v zavodu.

Ko je izšel zakon o obvezni pridobitvi izobrazbe na posameznih predmetnih skupinah, pa tudi za delavce v vzgojnih skupinah smo bili primorani z zgoraj omenjeno prakso prenehati, ker tudi iz strokovnega stališča ni bila najbolj posrečena in v novih pogojih dela, vzgoje in izobraževanja, nesprijemljiva.

Nihče izmed strokovnih delavcev, ki je takrat bil na delovnem mestu učitelja, se ni odločil za delovno mesto vzgojitelja. Nekateri so takoj, ko je bilo izpraznjeno mesto učitelja, to izkoristili, in si v glavnem z izrednim študijem pridobili predpisano izobrazbo.

Danes smo prepričani, da so se odločili za mesto učitelja iz dejstva, ker so razmere na delovnem področju učitelja mnogo bolje urejene v primerjavi z delovnim mestom vzgojitelja.

Razlika v obvezi (direktnega dela) med učitelji in vzgojitelji ne vpliva stimulatивно in da prav zaradi neurejenega statusa strokovnih delavcev istega zavoda, pride do nepotrebnih nape-
tih odnosov. Menimo, da ni odveč, če upoštevamo dejstvo, da ima vzgojitelj deljen delovni čas, pretežno popoldanski in večerni, ko so gojenci vsestransko razgibani in ko potrebujejo takega vzgojitelja, ki bo zadovoljil njihove želje in potrebe ter jih usmerjal v konstruktivne dejavnosti.

Zaradi specifičnosti in posebnih nalog pri vzgoji osebnostno in vedenjsko motenih otrok se zaradi omenjenega metode in oblike vzgojnega dela bistveno razlikujejo od učno vzgojnega dela v zavodu. Ne gre za podcenjevanje dela v šoli, vedeti pa je potrebno, da se vzgojno delo ne more vršiti po precizno določenem programu in urniku, kot je to v šoli, čeprav tudi tam delo ni lahko. Pri svojem delu mora biti pripravljen na spremembe in različne nepredvidene vzgojne situacije, katerim se mora prilagoditi. Naši vzgojitelji imajo vzgojne načrte in večinoma vsebinsko zelo dobre, ki so plod prizadevnosti, iznajdljivosti, kreativnosti in izkušenj posameznikov. Za realizacijo teh načrtov in njih obogatitev z vsebinske plati morajo iskati razne didaktične materiale na različnih mestih (knjižnica, revija, dnevni časopis). Ti prepotrebni materiali niso zbrani v enemučbeniku, kot je to urejeno v šoli. Vse to

pa zahteva dodaten napor in čas. Dejstvo je, da predstavlja ta vzgojitelja v vzgojni skupini nadomestilo staršev, ob tem pa se pojavlja niz navidez dobrih, toda življenjsko pomembnih problemov, ki jih ne moreta predvideti, dolžna pa sta jih reševati.

Na mnogih mestih povdarjamo, da je delo vzgojitelja težko, mu priznavamo dodatek za težje delovne pogoje, je isti kot za učitelje, na kongresih se pogovarjamo o beneficiranem stažu, delovna obveza pa je ostala ista kot pred dvema desetletjema.

Z uvedbo petdnevnega delovnika se je zmanjšala obveza učitelje - v v šoli od 22 na 20 ur. Vzgojno delo smo morali prilagoditi pouku. V obdobju zadnjih 20 let se je učna obveza učiteljev že večkrat znižala, in sicer od 27 na 25, 24, 22 in sedaj na 20 ur tedensko. Vzgojna obveza vzgojiteljev je ostala ista 30 ur tedensko.

V tem dolgem obdobju se je v vzgojnem delu napravil velik napredek v kvaliteti. Menimo, da se današnje delo nikakor ne da primerjati z delom pred dvajsetimi leti. Takrat ni bilo vzgojnih skupin, vzgojnih skupinskih programov, individualnih vzgojnih programov, opazovanj in vse tiste drobne administracije in evidence, ki se danes vodi v naših zavodih in ki je nujno potrebna za uspešno delo vzgojitelja. Velik napredek je dosežen na strokovnem področju, predvsem v zadnjih letih, imamo na PA oddelke za MVO in ko je sodobna specialna metodika in specialna psihologija z ostalimi vedami prodrli v vsak zavod in se izsledkov teh ved morajo posluževati vsi vzgojitelji, če hočejo iti v korak z razvojem na ostalih področjih pedagoških znanosti.

Tisti vzgojitelji, ki delajo v vzgojnih zavodih več kot 20 let, krepko čutijo težino dela takrat in danes, ker lahko delajo primerjave na osnovi vzgojnih izkušenj. Vzgojitelji v posebnem šolstvu ne želijo posebnega privilegiranega položaja, želijo in zahtevajo pa enakopraven položaj, kot ga imajo učitelji na naših šolah - posebno po uvedbi petdnevnega delovnega tedna.

Zakon o osnovni šoli (7o. člen) govori o obvezi učitelja, če dela 6 dni 22 ur, 5 dni 20 ur.

Podaljšano bivanje ima 26 ur tedensko pri normalni populaciji otrok.

Učitelji praktičnega pouka 25 ur pri petih dneh pouka, 28 ur pri šestih dneh pouka.

Tudi zakon o srednjem šolstvu govori o učiteljevi obvezi pri petih in šestih dneh. O znižanju obveze vzgojiteljev ni nikjer govora.

Delavci našega zavoda menijo, da se da težko primerjati težavnost dela med podaljšanim bivanjem v normalni šoli z delom v vzgojnem zavodu, kjer so vsi otroci moteni in kjer

bivajo dnevno 24 ur. V podaljšanem bivanju so še močan faktor prevzgoje tudi starši po prihodu otroka domov. Pri nas tega faktorja ni ali pa je celo zavirajoč ali negativen ter leži celotna odgovornost za rast motene osebnosti na vzgojiteljevih ramenih. V našem zavodu je vzgojitelj tudi terapevt. V podaljšanem bivanju traja pedagoška ura 45 minut. Ne mislimo podcenjevati dela vzgojiteljev v podaljšanem bivanju, smo pa prepričani, da so postavljene pred vzgojitelja z moteno mladino težje naloge in odprava raznih kombiniranih motenj zahteva mnogo večji napor.

Zakoni so se spreminjali za vse profile delavcev, na vzgojitelje, ki delajo z moteno populacijo, pa je zakonodajalec pozabil. Zakaj? Ali nas je tako malo v posebnem šolstvu, da pomenimo v primerjavi z ostalimi strokami le majhen odstotek, ali pa se ni poglobil v sedanji način dela in smatra, daje isti kot je bil pred 20 leti. Zahtevamo korekcijo zakona.

Menimo, da bi se morala sedanja delovna obveza (direktnega dela) znižati za 6 ur tako, da bi bila nova 24 ur tedensko. Preostali čas od 42 urnega delovnika bi krepko izpolnili, če že ne presegli z že prej navedenimi argumenti ter obveznostmi v samoupravnih organih ter iskali novih oblik dela, ki zahtevajo tudi individualno poglobljanje v razno strokovno literaturo. RIS priznava letno za vzgojno dejavnost enega vzgojitelja 1.050 ur. Vsak vzgojitelj bo v našem zavodu opravil od 1.9.1976 do 30.6.1977 1.278 ur vzgojnega dela v skupinah. V to vsoto ur ni všteto delo med počitnicami, ki ga posebej ne plačujemo. Torej bo vsak vzgojitelj opravil 228 ur več kot jih priznava RIS, oz. celo presega. Posebno poglavje in problem predstavlja tudi dolžina vzgojiteljeve ure, ki traja 60 minut. Povsod se povdarja, da traja pedagoška ura 45 minut ter 15 minut za pripravo na pedagoško uro.

V kolikor je tudi vzgojitelj pedagoški delavec, menimo, da to smo, bi bilo logično, da bi morala njegova pedagoška ura znašati 45 minut.

Pri tem moramo odpraviti miselnost, ki je še vedno v veliki meri prisotna, da je vzgojno delo neke mere pazništvo in ne zahteva posebnega napora niti priprav. Menimo, da je skrajni čas, da se razmere tudi za vzgojitelje v posebnem šolstvu uredijo tako, kot za vse učitelje, da dobimo mesto, ki nam pripada, ker bo s tem odpravljeno nezadovoljstvo, ki prevladuje pri vzgojiteljih v vseh naših zavodih.

Z ureditvijo statusa vzgojitelja bomo naše vrste učvrstili, ljudje bodo ostajali na svojih delovnih mestih, se izpopolnjevali, ker bodo imeli določeno perspektivo in ne bodo ostajali na tem delovnem mestu že tako dolgo, dokler ne bodo našli nekaj boljšega.

Danes družba postavlja pred vzgojitelja odgovorne naloge in ne bi bilo prav, da bi ta mesta bila odskočna mesta - za izpopolnjevanje kadrov v ostalih strokah.

V naših zavodih zasedajo delovna mesta vzgojiteljev tovarišice, ki imajo poleg obveznosti na delovnih mestih še obveznosti do svoje družine. Vse so matere enega ali dveh otrok, ali pa še bodo. Polovico meseca sega njihov delovni čas preko 21. ure, v najboljšem slučaju pa do 18. ure zvečer. Menimo, da bi bilo odveč na tem mestu utemeljevati, kaj pomeni mati otroku v času, ko ga je potrebno pripraviti k večernemu počitku. Otroci naših vzgojiteljic, kot tudi družine, so v primerjavi z ostalimi, ki takega delovnega časa nimajo, krepko prikrajšani.

Nešteto naših učiteljev je dočakalo na razredni kot tudi na predmetni stopnji upokožitev na svojih delovnih mestih. Mnogi so psihično in fizično sposobni celo nadaljevati s poučevanjem na šolah tudi po upokožitvi.

Teško si je zamisliti, kako bo deloval vzgojitelj(ica) na skupino vedenjsko in osebnostno motenih otrok pri 60 življenjskih letih. Za tovariše vzgojitelje, ki so končali PA oddelek MVO in ki bodo pustili najbolj produktivna leta svojega življenja v zavodih, ne bo več prostora na šolah, kjer bodo tam mesta zasedena z ustreznimi kadri.

Če želimo ohraniti vzgojitelja psihično in fizično sposobnega za opravljanje dela, za katerega se je odločil prostovoljno, največkrat pa tudi ne (trenutna situacija ga je v to primorala), bodo morale ustrezne institucije razmisliti tako o znižanju obveze direktnega dela z gojenci, kot tudi o benificiranem stažu.

Ko bodo pristojni forumi obravnavali naše želje in zahteve, želimo, da upoštevajo geslo, da je človek v socialistični družbeni ureditvi naše največje bogastvo, in da mu je potrebno nuditi na delovnem mestu take pogoje, da bo lahko z zadovoljstvom in elanom opravljal naloge, ki mu jih družbena skupnost nalaga in zaupa.

Ob koncu želimo, da bi svoje mnenje o naših zahtevah podalo tudi vodstvo kadrovske šole na PA - oddelku MVO, pedagoški svetovalec za posebno šolstvo tov. prof. Škoflek Ivan, tov. Budič Mile in morda še kdo, ki je odgovoren za strokovni dvig naših posebnih vzgojnih ustanov.

Tekst je obravnaval in sprejel vzgojiteljski zbor VIZ
Veržej dne 18.10.1976.

Ferdo Vaupotič

OSMI KONGRES VZGOJITELJEV NEPRILAGOJENE MLADINE x

V romanski Švici je bil od 28. aprila do 3. maja 1974 8. kongres mednarodne zveze vzgojiteljev neprilagojene mladine - Association internationale des éducateurs de jeunes inadaptés ali skrajšano AIEJT.

Ker smo tudi Jugoslovani vključeni v to organizacijo, ki je povezana v Združenih narodih in v UNESCO ter zajema članstvo tako iz zahodnih kapitalističnih dežel, iz dežel vzhodnega bloka in tudi iz dežel neuvrščenih in dežel v razvoju, je kongres vsekakor izredno pomemben, ker nam lahko ponudi dokaj avtentičen prerez dela in snovanja v današnjem svetu v odnosu na vzgojno delo z neprilagojeno mladino. Osrednja tema kongresa je bila "vzgojitelj in novi vedenjski načini neprilagojenih mladostnikov".

Kongres je delal v skupinah z različnim pogovornim jezikom, najštevilnejše pa so bile skupine s francoskim, angleškim in nemškim pogovornim jezikom.

Jugoslavijo je zastopal na kongresu dr. Br. nislav Skaberne in se tudi aktivno vključeval v njegovo delo.

Zaradi obsežne problematike, ki jo je kongres obravnaval, pa tudi jezikovnih ovir, smo komaj sedaj dobili kongresni material, iz katerega bom poskušal posredovati našemu članstvu najbistvenejše.

Uvodne misli

Na kongresu je podal vzgojitelj Alain Réymond, član tehnične komisije, naslednje uvodne misli.

Zakaj me hočete na vsak način prisiliti k rednemu delu in k štednji, če bi pa hotel v svoji mladosti raje potovati in odkrivati svet, da mi ne bi bilo treba kasneje kot 50-letniku tega delati s skupinskim izletom upokojencev?

Zakaj me hočete na vsak način prisiliti k ženitvi, ko pa je itak vsakomur jasno, da je ob tolikih razvezanih in neuspešnih zakonih ta družbeni inštitut še davno preživel?

Kaj vas briga, če uživam droge? Čekod si jemljete pravico, da me obsojate?

Kaj je pravzaprav svoboda?

Požvižgam se na vašo himnavsko družbo in družbeno ureditev!

Današnja mladina je slaba in pokvarjena.

V naših časih nismo sta no povdarjali svojega mnenja, sicer bi jih pošteno slišali!

Ničesar ne delajo, so umazani in neurejeni ter povrhu še dovolj nesramni, da nas kritizirajo!

In šele mamla... prava strahota! V sebi nimajo niti malo ponosa. Videli boste, da vse mine; tudi oni se bodo šasoma pomirili.

x Prispevek je navzlic časovni preteklosti nastanka gradiva zanimiv in ga je vredno prebrati.

Takšne in mnoge druge pripombe se pogosto izrekajo v pogovorih med mladostniki ali kot reakcija odraslih kot tipičnih zastopnikov naše družbe.

To je povsem normalen pojav, nam bodo mogoče rekli, morda nekoliko potencirana kriza mladega rodu, ki pa nas nikakor ne sme vznemirjati. Že pred 2000 leti je govoril Platon o uporni mladini, ki se je izživljala na Atenskih trgih. Že od nekdaj je bila vzgoja mladine problematična.

Kljub temu pa moramo priznati, da je vedenje današnje mladine na splošno, posebej pa še vedenje mladine, ki je v konfliktu z družbo, povsem novo in odpira še neobdelano in neodkrito problemsko področje.

Vzgojitelji, socialni delavci vseh vrst, zdravniki, psihologi, duhovniki, učitelji, študenti in drugi stojijo dnevno pred novimi dejstvi, ki jih nekateri vrednotijo kot ogrožujoče, drugi spet kot vzpodbujajoče, do katerih pa vendarle nihče ne more ostati indiferenten.

Kot vzgojitelj iz vaše srede imam nalogo, da vam prikažem in orišem najvažnejše teme, ki jih bo naš kongres obravnaval. Moja izvajanja nikakor ne bodo mogla vseh novih pojavnih oblik osvetliti ter raziskati njihovih vzrokov in posledic. To bo delo udeležencev kongresa, ki bi naj na osnovi vseh ugotovitev našli primerne rešitve ali pa vsaj definirali svoja stališča do posameznih pojavov.

Čeprav marsikdo misli, da je ta kongres posvečen samo mladini, ki živi "na robu naše družbe", temu ni tako. Mnogo bomo govorili tudi o otrocih in mladostnikih na splošno, prav tako pa se bomo dotaknili tudi problematike mentalno prizadetih. Vendar bom o tem govoril še kasneje.

Za uvod bi hotel poudariti samo trije izhodišča, ki so najznačilnejša za nove vedenjske obrazce in načine današnje mladine. To so njihov množični značaj, njihov kolektivni značaj in pa zgodnja zrelost.

A. Množični značaj

Sredstva javnega obveščanja so za to stanje vsaj deloma soodgovorna. Dogodki v maju 1968 v Evropi so jasno pokazali, da se nove ideje lahko z bliskovito naglico prenašajo preko celotnega sveta. Podobni dogodki z identično vsebino se lahko izbruhnili vsepovsod in v najkrajšem času, saj današnja tehnika infirmiranja hitro in natančno dela. Pogosto mladi ljudje niso sposobni dojeti in analizirati dejstev, ki jih prenaša televizija, vendar pa hitro podležejo privlačni sili in tako čutijo potrebo zaposredovanja. Zato se ne smemo čuditi, če se neprilagojena mladina prav posebno spušča v tvegane pustolovščine, ne da bi pomislila na posledice.

Znamo je, da ima na dogajanje v današnjem svetu in posebno na današnjo mladino velik vpliv tudi komercialna reklama, ki uporablja vsako sredstvo za doseg svojih ciljev. Reklama oziroma njena industrija se polasti vsake ideje, ki se lahko na kakršenkoli način komercialno izkoristi.

Posebno zanimiv primer nam nudi današnji razvoj mode oblačenja, vendar se tega dejstva zaveda na žalost le malo ljudi.

B. Kolektivni značaj

Semkaj spada npr. nenadna naravnost naše mladine na določeno vrsto glasbe. Paradoksalno je, da ima danes neka originalna ideja svojo upravičenost samo tedaj, če odgovarja kolektivni originalnosti. Ta socialno kulturni faktor igra izredno pomembno vlogo in ustvarja povsem nov sistem odnosov med posamezniki in posameznimi vrednostmi. Tako se neka družina danes ne more več zadovoljiti s tem, da posreduje vzgojne vrednote, ki jih je doslej ustvarilo človeštvo, ampak mora računati tudi na kolektivna vzgojna vplivanja. Tako predstavlja npr. moda dolgih las neko zunanjo prisilo in starši, ki se ji upirajo, lahko s tem ustvarijo ali pa poglobijo razdaljo med seboj in svojimi otroki. Ista trditev velja tudi za mnoge druge ideje, ki jih danes širi določena vrsta mladine.

Ekstremno lahko trdimo, da postaja velja oziroma hotenje za originalnostjo ali vrednostjo kolektivni pojav, kar z logičnega stališča pomeni popolno nasprotje.

C. Zgodnja zrelost

Kot tretje izhodišče oziroma značilnost v vedenju današnje mladine moramo vsekakor omeniti povdarnjeno zgodnje dozorevanje. Zaradi tega dejstva se odrasli pogosto vznemirjeni ali pa celo preplašeni. Hitreje se pojavljajo pubertetne motnje in sploh puberteta kot taka, ki se manifestira v odporu ali pa vsaj v prigovarjanju zoper avtoriteto staršev. Na temo se bomo še povrnili v poglavju o otrocih in mladoletnikih.

OTROCI IN MLADOLETNIKI

Nekoč smo lahko sprejemali otroštvo kot razmeroma varno razdobje na razvojni poti od otroka do odraslega, ker so takrat imeli socialno kulturni faktorji le malo vpliva. Pač pa danes tega ne moremo več trditi.

Dejstvo je, da obstoja neke vrste shema, ki ji skušamo na vse načine slediti. Družina je prva, ki skuša doseči neko idealno stanje oziroma takšno stanje kazati navzven, da otrok za nobeno ceno ne bi bil drugačen, kakor so ostali.

Obleka, igrače, žepnina, da celo vsako mnenje, postanejo samo primerja ne vrednosti. Mladenič, ki doma nima televizijskega aparata, se že čuti manjvrednega. Takšna miselnost pa je v vsej njeni obsežnosti zelo primerno sredstvo za komercialno propagando in pogosto se starši uklanjajo temu sistemu, da bi obvarovali svoje otroke pred možnimi frustracijami. V zvezi s to temo označuje in razlaga dr. Bergier, prof. za psihopatologijo na univerzi v Lausanne tudi predstavitev tolerančnega praga v odnosu na te frustracije. To mejo označuje kot enega najvažnejših kriterijev za določanje rezultatov neke psihopedagoške akcije. Zato se ne smemo čuditi, če dokaj ohlapna vzgoja privede otroka do nepredvidenih reakcij v pubertetnem obdobju.

Avtoriteti staršev že zelo zgođaj oporekajo. Tudi učitelji v šoli se ne godi bolje, odkar ni več edini posredovalec znanja. Televizija, radio, tisk, prinašajo množične informacije in vzgojitelj naleti pri otroku s tako pridobljenim znanjem na nov način mišljenja in nov kapital znanja. Od tu dalje ni več daleč do trditve, da je šola odveč, ker si lahko pridobimo znanje tudi na drug način. Mnogi so sedaj že pripravljani napraviti ta korak.

Kar se tiče področja spolne vzgoje, so k sreči minili časi, ko smo odpravili otroško radovednost z bajkami o štoklji in podobno. Vsekakor so odrasli, ki so jih vzgajali v varstvu takšnih legend, izpostavljeni silovitim konfrontacijam z novim stanjem. Tako lahko na tem področju ugotovljamo veliko ekstremnih stališč, ki ogrožajo vse veljavne vrednote. Tudi to dejstvo je mamljiva vaba, ki se je z veseljem polašča reklamna industrija. Poleg tega pospešuje takšen razvoj, ki ga itak ne moremo zaustaviti, izredno tolerantna filmska cenzura.

Zaključimo lahko, da danes otrok mnogo hitreje vstopa v družbo in doživlja njene vplive. Ker istočasno starši svoje vzgojne naloge vedno bolj odstopajo družbi, lahko rečemo, da je to dejstvo mogoče vzrok za pojavljanje novih vedenjskih oblik in obrazcev današnje mladine.

MLADOSTNIKI

Posebno silovito pa izbruhnejo opisane nove vedenjske oblike med doraščajočo mladino. Hipijstvo s svojimi rožami in pisarnimi barvami je tipičen pojav, s katerim hočejo mladostniki opozoriti nase.

Težko je reči, kdaj se pojavijo takšne posebnosti in prav tako nismo sposobni, da bi končno oziroma točno ugotovili njihove vzroke. Vendar pa lahko razlikujemo dva faktorja, ki pogojujeta ta razvoj in ki povzročata v najširšem smislu ustvarjanje obrambnih mehanizmov.

Klasična družina vedno bolj razpada oziroma - če nočemo izreči vrednostne sodbe - se spreminja in z njo se spreminjajo tudi tradicionalna dinamična in gospodarska prepričanja. Vzgojne metode se podrejajo "čudovitim" odkritjem komercialno iz vrednotene psihologije, ki je sedaj na voljo širokemu krogu ljudi in novim eksperimentom, ki neč ostalim zavajajo tudi k takoimenovanemu "nevezanemu načinu življenja". Zato se ne smemo čuditi, če se vzgojne metode v najkrajšem času izgubijo svojo vlogo in svojo vrednost, kar pa vsekakor, in to naj posebej povdarim, mlademu človeku nikakor ne koristi.

Drugo gonilo je človeška družba v svoji celovitosti, ki s svoje strani vpliva na družino. Materina poklicna zaposlitev, že ja za višjim standardom, za posedovanje, urbanizacija, uničevanje in onesnaženje okolja privedejo človeka tako daleč, da se praktično podzavestno odpeveduje svoji svobodi in reagira kot avtomat. Že nekaj omenjenih lastnosti klime, v kateri živimo, nam lahko raz ožjajo določene reakcije otrok in še posebej mladostnikov.

Nikakor nimamo namena, da bi se borili proti takšnemu dejanskemu stanju in žalovali za ROUSSEAU JEM in PESTALOZI-JEM ali za naravo in njenimi rožicami. Hoteli ali ne moramo slediti temu silovitemu razvoju, ne smemo ostati do njega ravnu dušni, ampak gamoramo sprejemati kot objektivno dejstvo.

V naslednjih odstavkih bomo skušali na kratko opisati izrazne oblike novih obrazcev in načinov vedenja današnje mladine. Lahko jih razdelimo v dve veliki skupini:

A. Pobegi oziroma umik zaradi odklanjanja življenjskih, vzgojnih in drugih razmer.

Že omenjeno hipijevstvo uvrščamo med tovrstne reakcije. Z njim poskuša mladina ubežati družbi, ki je po njenem mnenju sestavljena iz same hinavščine, površinskega obravnavanja stvari in trgevske miselnosti ter je drugače rečeno do dna pokvarjena. To bi naj bil beg v novo življenje, v življenje brez omejitev, v krajevno ljubezni, kjer se nasilje umika miru.

Na to idejo se navezujejo vsi poskusi ustvarjanja novih življenjskih oblik in sicer prav posebno tistih, ki jim pravimo verske ali drugačne skupnosti in ki vidijo svoj cilj v tem, da bi zamenjali egoistični način mišljenja s pravično razdelitvijo vseh dobrin med vse ljudi brez razlike.

To je torej neke vrste pozitiven umik, ker teži za ciljem, ki danes predstavlja za mnogo deklet in fantov iskanje za pravi in pravi način življenja. Seveda morajo ti poskusi propasti, vendar takšni neuspehi ne morejo biti varok, da bi obstojali željo za nečim drugim, za novo obliko življenja, bodisi na individualni ali kolektivni ravni.

Poleg tega ne smemo pozabiti še na drugo kategorijo beganja, to so namreč tiste vrste "potovanja", ki temeljijo na iluziji, da lahko rešujemo svoje probleme že s tem, če prestopimo meje, ki nas utesnjujejo.

Takšni izbruhi so lahko tudi v obliki samouničevanja z drogami, suicidalne težnje zaradi pomanjkanja voľje in zaradi strahu pred bodočnostjo. Ne moremo prezreti, da se mladina danes pogosteje ubija oziroma izgublja življenje in sicer ne zgolj z množico medikamentov, ki jih uživa, ampak s skokom v vodo, ampak tudi s prometnimi nesrečami ipd. Suicid dejansko spada k vzroku smrti, ki naraščajo.

B. Aktivne in nasilniške reakcije

Semkaj ne spadajo več reakcije beganja, ampak agresivni izpadi, ki segajo vse od sle po uničevanju do političnega nihilizma. Sicer ti napadi mogoče spominjajo na roparske združbe iz preteklosti, vendar izhajajo iz povsem drugačnih motivov.

To je napad na vse institucije današnje družbe ne zato, da bi jih spremenili, ampak zato, da bi jih s silo odpravili. To je vodilni motiv gotovega dela ekstremne mladine, ki oznanja, da hoče postati aktivna.

Poleg takšnih nasilniških dejanj, ki vodijo k povečanju oziroma naraščanju mladinskega kriminala, moramo omeniti še vse tiste uporniške reakcije zoper obstoječi red na splošno, ki dejansko ne predstavljajo prestopka v smislu kazenskega zakonika, se pa vendar manifestirajo kot odpor do vsiljenih norm: odklanjajo obiskovanje šole, publicno usposabljanje, vero, seksualne omejitve (zgodnji seksualni odnosi med mladino so zgovoren primer za to; danes ni nobena redkost, da je mlado deklica s 13. ali 14. starosti na tem področju zbralo že svoje prve izkušnje. Zahvaljujoč tabletam za preprečevanje nosečnosti je postal ta problem še znatno enostavnejši. In odrasli si seveda pri tem umijejo roke!) Vsi ti pojavi zaostrujejo nasprotje med generacijami in postavljajo vzgojitelja pred celo vrsto novih vedenjskih oblik, načinov in obrazcev, ki jih le stežka razume in obvladuje in za katere rešitev, če sploh obstaja, ne more priti sama od sebe.

MENTALNO PRIZADETI

Nikakor ne želimo obravnavati tovrstno oškodovano mladino kot posebno skupino, ampak hočemo poudariti, kako pomemben je razvoj tudi na tem področju.

Odklonjeni, kot "grešni otrok" tretirani mentalno prizadeti, je nekoč ostal prepuščen samemu sebi ali pa so ga asilirali. Ni bil upravičen do tega, da bi bil enakovreden človek vsem ostalim. Nova spoznanja moderne znanosti pa so sprožile razvoj v smeri, ki tej populaciji odpira nove možnosti.

Predvsem je z odkritjem antibiotikov okrog leta 1950 znatno povečana možnost, da takšni otroci sploh dosežejo večjo starost. Zato je potrebno seveda pravilno zdravniško in zdravstveno obravnavanje ter pravočasna detekcija. S tem pa se pojavljajo tudi doslej nepoznane vedenjske oblike, pri katerih se mora vzgojitelj posluževati novih metod. Takšni pojavi se npr. otroške psihoze različnih vrst in oblik, ki se lahko zdravijo samo z intenzivnim psihološko pedagoškim obravnavanjem. Poleg tega moramo še omeniti, da mentalno prizadeti otroci nekoč sploh niso doživeli pubertete, medtem ko se danes že postavlja vprašanje, kako naj obvladajo svoje seksualne probleme.

Važen problem predstavlja tudi socializacija mentalno prizadetih. Potem ko smo odpravili določene predsodke in tabuje, stojimo sedaj pred nalogo, da jih spet vključimo v družbo oziroma bolje rečeno, da jih v družbo ponovno sprejmemo. Kako naj postopa vzgojitelj ob ovirah, na katere bo naletel ob prizadevanjih za takšno integracijo?

Če nam tudi uspe, da se dokopljemo do določenih diagnoz in moremo poimenovati nekatere razloge s pravnimi ineni, vendarle ne smemo pozabiti na odločilno vlogo okolja, ki s svojim hitrim in kontinuiranim razvojem prinaša s seboj usodne spremembe.

Dva mlada človeka z identičnimi dednimi zasnovami se lahko zelo različno razvijeta, kar je odvisno od tega, kako ugodno ali neugodno vpliva na njun razvoj obdajajoče okolje. V slumih (velemestni predeli siromakov) naletimo na primere mentalne prizadetosti ali neč voljne mentalne razvītosti, ki je pogojena izključno s ~~pr~~ pomanjkanjem vzgojnih prizadevanj. Lahko se ce o vprašamo, ali se podedovane sposobnosti sploh dokončno ne izgubijo, če jih v pravi trenutku ne razvijamo.

To vprašanje pa seveda daleč presega vzgojite jeve pristojnosti, saj sama družba povzroča nove oblike mentalne prizadetosti in je istočasno odgovorna za to, da prizadetim zagotovi tudi pripadajoči položaj v svoji sredini.

ZAKLJUČNE PRIPOMBE

Med vzgojitelji nastajajo zaradi prej na kratko opisanih pojavov različne tendence.

Nekateri se ogrevajo za to, da bi sode ovali na potepanjih z mladimi, da bi se kot hipiji poméšali med prave hipije ali pa, da bi kot "osveščeni" narkomani bili vključeni tudi v združbe tistih, ki se predajajo mamilon. Takšni vzgojitelji so sami revolucionarji, ki hočejo porušiti našo dekadentno družbo.

Spet drugi pa vidijo rešitev v povečani avtoritativnosti, s katero bi lahko obvladali položaj.

Nekateri spet menijo, da ni vzroka za vznemirjenje in da je vse podobno tistemu splešnem vznemirjenju med ljudmi, ki prerokujejo skorajšnji propad sveta.

In oni - otroci, dorasčajoči mladeniči in dekleta, kaj pričakujejo oni od nas, njihovih vzgojite jev? Ali ne pričakujejo predvsem tega, da čisto preprosto za njih živimo in se zanje brigamo?

Po teh uvodnih mislih je kongres nada jeval de o po skupinah, ki so bile razdeljene predvsem po pogovornih jezikih. O delu in zaključkih teh skupin bom še poročal.

POJAV GRUPE IN GRUPO DOGAJANJE

A. GRUPE - definicija, nastanek in klasifikacija

A. 1

Psihološko definiramo grupo kot skupnost dveh ali več oseb, ki izpolnjuje naslednja pogoja:

- 1/ odnosi med člani so vzajemno odvisni - vedenje vsakega posameznika vpliva na vedenje vseh ostalih članov grupe;
- 2/ člani grupe imajo skupno ideologijo - skupna pojmovanja, vrednote, norme, ki usmerjajo njihovo vzajemno ponašanje.

Grupa nastane zaradi zadovoljevanja potreb, ki jih člani grupe imajo. Tekom procesa interakcije si člani zgradijo oz. izoblikujejo skupno ideologijo, ki regulira njihove sodbe, stališča, akcije in vpliva na zadovoljevanje potreb.

A. 2

Nastanek grupe je proces, v katerem se grupa izoblikuje iz /anonimne/ množice ali nekega izbora posameznikov. Predpogoji za nastanek grupe so:

- a/ motivacija posameznika, da se grupi pridruži. Motivacija je lahko pozitivna, če naj grupa olajšuje zadovoljevanje osebnih potreb, ali negativna, ko naj grupa zagotovi obrambo določenega kakorkoli ogroženega posameznika.
- b/ komunikacija ali kontakt med posamezniki. Olajšuje jo prostorska bližina in minimalno število kontaktov.
- c/ vzajemno priznavanje posameznikov v grupi.

Ko grupa oživi, lahko opazujemo naslednje procese: pojavljajo se skupni cilji, diferencijo se vloge, katere zavzemajo posamezni člani, razvijejo se skupna pravila vedenja in norm, s katerimi se vedenje posameznih članov vedno bolj konformira. Nastane tudi določena grupna atmosfera ali specifična klima grupe. Počasi se pričanja pojavljati tudi auto- in heterostereotipi /n.pr. pozitivno vrednotenje "našega" člana ali "naše" grupe glede na sposobnosti, privlačnosti itd., in zavračanje ali omaloževanje "onega drugega" ali "tistih grup"/, ki jih vzpodbuja pojavljanje občutka pripadnosti grupi pri njenih članih.

A. 3

Tipološki pristop razlikuje grupe glede na spreminjajoče se kombinacije karakteristik, ki jih imajo in katere lahko tudi operacionalno identificiramo: n.pr. velikost, stopnja medosebne aktivnosti /kohezivnost/, stopnja formalizacije vlog /institucionaliziranost/. Lahko jih klasificiramo glede na cilje: n.pr. socioamocionalne ali družabne, sprostitvene grupe /R. Bales, 1953/ s ciljem izrabe prostega časa, delovne skupine s ciljem nekih dosežkov, produktivnosti, religiozne, družbene, rasne grupe ali posebne oblike kot so terapevtske grupe. Isti način klasifikacije je zajet tudi v konceptih, ki grupe delijo po polarnosti: n.pr. velika - majhna, institucionalna - avtonomna, priložnostna - trajna itd.

Genetični kriterij razlikuje primarno grupo (C. Cooley, 1909) od sekundarne. Primarna grupa, navadno družina, deluje preko direktnih fizičnih kontaktov med člani. Omogoča prve socialne izkušnje, ki oblikujejo osebnost, impresije in procese učenja. Sekundarna grupa prav tako lahko zajema direktne kontakte med posamezniki in je navadno le eden med mnogimi, katerim posameznik pripada (šola, klub, delovna grupa).

Ločujemo še formalne in neformalne grupe. Delovanje formalnih grup usmerjajo in uravnavajo zakoni in institucije. Kontinuiran obstoj neformalnih grup pa je odvisen od prostovoljnosti, od osebnih in čustvenih relacij med posamezniki. Ti odnosi pa niso vzajemno ekskluzivni, oz. enaki, temveč se med seboj dopolnjujejo - so komplementarni. (E. Mayo, 1933; F. Roethlisberger, W. Dickson, 1939).

Koncept referenčne grupe (H. Hyman, 1942) pa vključuje identifikacijo posameznika s standardi in objekti določene grupe. Referenčna grupa ni nujno identična s članstvom grupe, kar pomeni, da je na nekega posameznika lahko referenčna grupa tudi neka druga, kateri sicer kot član ne pripada, se pa z njo identificira in ta grupa bolj ali manj vpliva na njegova stališča, sodbe, vedenje, standarde, norme itd. Če je referenčna grupa tista, ki ji posameznik tudi pripada kot član, govorimo o "notranji" referenčni grupi, v obratnem primeru pa o "zunanji". "Zunanja" referenčna grupa, s katero se posameznik identificira in katere vpliv je lahko nasproten vplivu grupe, ki ji dejansko pripada, je pogosta priložnost za konflikte.

Pojav "zunanjih" referenčnih grup je zlasti prisoten v procesju socializacije, ko doraščajoči mladostnik skuša preiti okvire svoje primarne skupine - družine in se prične identificirati z objekti, cilji, standardi grup, s katerimi ni v direktnem kontaktu (športne reprezentance, pop-zvezdniki, TV-igralci itd.). Lahko pa je referenčna grupa tudi klapa sovrstnikov, kateri pripada. Tedaj je lahko hkrati "notranja" in "zunanja" referenčna grupa - notranja, če nastopa kot pripadnik klape sovrstnikov, in zunanja, kadar vpliv klape sovпада s področjem vpliva primarne grupe (n.pr. družine).

B. GRUPNA DINAMIKA

Grupna dinamika je pomemben predmet psihološke teorije in prakse v socialni, industrijski in poklicni psihologiji, v psihoterapiji in v pedagoški psihologiji. Termin "grupna dinamika" je prvi uporabil Lewin (1936). Teorija zajema grupe dveh (zakonci) ali več ljudi, delovne, sprostivne, vzgojne grupe in večje enote kot so šola, tovarne ali vojaške strukture. Grupna dinamika je aplicirana tudi v pedagogiki, sociologiji in političnih znanostih.

B. 1

Grupna dinamika je v osnovi povezana s socialno-kulturnim kontekstom družbe, ki omogoča posamezniku in možni skupini, da se združuje z različnimi (od družbe zagotovljenimi) vzorci čustvanja, vrednotenja, mišljenja in delovanja. Tvrstno sodelovanje med zahtevami posameznika, in dinamično aktivnostjo grupe zajemajo faktorji nastajanja grupe.

To so primarne determinante recipročne dinamične interakcije med posamezniki, ki ustvarjajo in usmerjajo socialne strukture. Kot je omenjeno v prvem poglavju, so med nujnimi pogoji za nastanek grupe prostorska bližina (L. Festinger, S. Schacher & K. Back, 1950) in nek minimum kontaktov (Homans, 1950; M. Sherif, 1951, 1953).

Poleg teh zunanjih pogojev mora obstajati tudi neko notranje sozvočje med posamezniki, ki tvorijo grupo, ki prehaja zgoraj omenjene socialno-kulturne norme. Podobnosti v vrednotah in normah ("podobnost v usmerjenosti" - Newcomb, 1943, 1956, 1961) in nagnjenostih v stališčih in osebnostnih potezah ("podobnost stališč" - Richardson 1939, Winch 1958) predstavljajo razlog, zakaj določene osebe rajši izbiramo za partnerje in sodelavce kot druge. Pomemben faktor, ki poveča možnost izbora, pa so tudi posebne sposobnosti, ki lahko vplivajo na doseganje grupnih ciljev; prav tako kot tudi inteligentnost. (M.E. Bonney 1944; B. Grossmann, J. Wrighter 1948).

Po teoriji nasprotij (Winch & Ktsanes 1955) so glavni faktor za izbiro članov ali partnerjev lahko tudi nasprotja, in to tedaj, kadar se potrebe posameznika lahko uspešno zadovoljijo le v interakciji.

Secord in Backmann (1964) sta kombinirala aspekt soglasnosti in kontrasta in izdelala teorijo, po kateri izbiramo tisto osebo, ki bo pomagala ohranjovati kongruenco (harmonijo, kontinuiteto in potrditev) že obstoječih stališč.

Teorija izmenjave (J.W. Thibaut & H. Kelley 1959; Homans 1961) pa poudarja končni rezultat v obliki vrednosti (zahtevnosti) in nagrade v odnosih med posamezniki.

B. 2

Grupe preživijo, kadar primarni pogoji za združevanje postanejo stabilnejši in prerastejo v pozitivno medosebno privlačnost, navezanost. Privlačnost je mera grupne kohezivnosti (povezanosti). Izraža se v frekvenci kontaktov in v čustveni in racionalni bližini medosebnih odnosov. Teorija ravnovesja se n.pr. ukvarja s temi procesi. Ena izmed takšnih teorij (F. Heider 1946, 1958) trdi, da bo v trikotni shemi dveh posameznikov in objekta ravnovesje tedaj:

a/ če bodo vrednosti vseh treh relacij pozitivne, ali
b/ če bosta vrednosti dveh izmed njih negativne (in ena pozitivna).
Toda na grupe vplivajo ne le odnosi med posamezniki, ampak tudi odnosi med dinamičnimi procesi. Bales (1953) je postavil tezo, da grupna povezanost deintegrira, če je aktivna le na področju storilnosti, naraste pa, kadar poteka sodelovanje na socio-emocionalnem področju.

B. 3

Grupno povezanost (kohezivnost) in strukturo medosebnih odnosov lahko podamo tudi kvantitativno in grafično, s pomočjo sociometričnih metod. Prvi jih je uporabil J. Moreno, 1953. Moreno je uvedel prvo obliko sociograma. Kasneje so se s tem ukvarjali še mnogi raziskovalci (Loomis, Dixon, Jennings, Gronlund itd.), ki so tehniko sociograma precej izpopolnili.

Tako imenovane Q-tehnikе pa omogočajo izračunavanje kvocienta kohezivnosti (Hofstätter 1965). Mera "socialne distance ozr. razdalje" (E.S. Bogardus 1928) je podoben poskus uvajanja kvantifikacije v proučevanje grupnih procesov.

B. 4

Poleg relativno stabilnih struktur socialnih meja, grupna dinamika v glavnem determinira dejavnost članov grupe.

Festingerjeva (1951) teorija kognitivne disonance, da se aktivnost začne tedaj, ko je potrebno na kognitivnem področju (percepcija, predstave, spomin, mišljenje) podati odločitev o dveh simultanih, med seboj nasprotujočih si elementih (n.pr. dvoje nasprotujočih si informacij, dvoje nekonsistentnih standardov, itd.). S tem se vzbudi kooperativna interakcija, pojavi se usmerjajoče vedenje (zbiranje informacij, diskusija), sodbe in odločitve pri članih, načrtovanje, diferenciacija vlog, preverjanje, aktivnost v obliki prevrednotenja situacije znotraj in zunaj skupine. Vse to zajema "vedenje ob reševanju problemov" (problem solving behavior), katerega glavni cilj je samoohranitev skupine. Ta proces obsega dve glavni fazi:

- a/ analiza situacije (pretresanje odnosov v grupi, kjer kot povratna informacija služi doseganje cilja grupe)
- b/ organizacija in izvedba primerne, ustrezne dejavnosti. Analitične procese v grupah so veliko proučevali, tako v laboratorijih kot tudi v "živem" okolju.

Bales (1950) svetuje za opazovanje teh procesov naslednje observacijske kategorije:

- a/ socio-emocionalno področje:
 - pozitivno, n.pr. sprostitvev napetosti v grupi ...
 - negativno, n.pr. pojavljanje antagonizma ...
- b/ storilnostno področje
 - vprašanja, n.pr. član prosi za sugestije ...
 - odgovori, n.pr. dajanje informacij.

B. 5

V grupnem vodenju se uporabljajo metode, ki variirajo od avtokratičnega modela do integrativnih sestankov, ki jih vodi grupa sama (ki predlaga primerne probleme, ob katerih se razvija diskusija).

Lewin, Lippitt in White (1939) in v zadnjem času Tausch & Tausch (1970) so proučevali v svojih raziskavah zvezo med variablami vodenja (v smislu usmerjanja in vzgoje) in spremembami vodenja v grupi. Spremembe v grupni dinamiki, ki jih povzročijo različni tipi vodenja, zajemajo področje dosežkov, načina izvajanja, dejavnosti, socialnega vodenja in osebnostnih potez. Rezultati mnogih raziskav so ne glede na začetne težave v načrtovanju dale podobne rezultate:

Avtokratični stil vodenja se od socialno integrativnega (demokratičnega) načina razlikuje v vrsti usmerjenosti in v stopnji čustvene povezanosti v grupi.

V primerjavi z avtokratičnim (avtoritativnim) vodenjem socialno-integrativni (demokratični) pristop povzroči naslednje spremembe:

- a/ storilnost: ostane ista, ali rahle pade. Kvaliteta bistveno naraste, poveča se kreativnost, raznolikost, prizadevnost in samostojnost pri delu.
- b/ socialno vedenje: ozračje med člani grupe je bolj prijateljsko, manj je napetosti in agresije, več medsebojnega priznavanja, izboljšuje se bolj naraven in sproščen odnos do vodje. Po šestih mesecih (ko so preverjali) so bili člani grupe tudi bolj prilagojeni svoji grupi.

B. 6

Karakteristike vodje grupe so povezovali predvsem v povezavi z osebnostjo vodje. Stogdill (1948) je v pregledu literature tovrstnih raziskav našel soglasnost predvsem v naslednjih faktorjih:

- inteligenčnost
- izobrazba
- zanesljivost
- čut odgovornosti
- aktivnost
- socialna privlačnost.

Razni avtorji navajajo še razne druge rezultate, Krech (1962) s sodelavci n.pr. navaja razne funkcije, ki jih mora vodja opravljati:

- izvrševanje (sklepov, nalog)
- načrtovanje
- strokovni nadzor
- predstavljanje grupe navzven
- kontrola
- nagrajevanje in kaznovanje
- razsojanje konfliktov med člani
- vzgled članom grupe
- ustvarja in usklaja ideologijo grupe itd.

B. 7

Zelo važna funkcija grupe je izboljševanje kvalitete interakcije v grupi, n.pr. uspešnost kontaktov med člani.

A. Bavelas (1951) in D.D. Barrett (1951) sta proučevala, kako vpliva razporeditev komunikacijske mreže na uspešnost grupe oz. izmenjavo med partnerji. Formirala sta tri sheme:

- krog
- verigo
- zvezdo.

V krogu sta bila hitrost in kvaliteta dela na nizkem nivoju, dočim sta bili pri verigi in zvezdi na visokem. V krogu je bila organizacija kontaktov nestabilna, bolj stabilna je bila pri verigi, brez napak pa pri zvezdi. Zadovoljstvo pri sodelovanju je bilo največje pri krogu, manjše pri verigi in najmanjše pri zvezdi.

Rezultati pa so odvisni seveda od narave aktivnosti grupe. Stopnja svobode, ki jo grupa poseduje za izvajanje aktivnosti, determinira trdnost medosebnih odnosov, prav tako organizacijo komunikacijskih kanalov v grupi.

B. 8

Moč se v grupi lahko manifestira v različnih stopnjah intenzivnosti, lahko odkrito ali na subliminalnem nivoju. M. Sherif (1935) je ugotovil, da posameznik teži k prilagajanju svojih sodb sodbam grupe, zlasti tedaj, kadar vnaprej ve za sodbe (mnenja ali stališča) drugih članov. To je imenoval "autokinetični fenomen". Ta tendenca naraste zlasti tedaj, če posameznik ni prepričan o točnosti svoje percepcije.

S.E. Asch (1956) navaja naslednje faktorje, ki vplivajo na konformiranje posameznikovih sodb v grupi:

- a/ narava stimulusne situacije (strukturalna jasnost - jasna dojetja dražljaja)
- b/ narava grupnih sil (če se bodo vsi ostali člani strinjali med seboj, je večja možnost, da se posameznik konformira); sem spada tudi vrsta posledic, ki sledijo razliki med sodbo posameznika in grupe - moralne sankcije, telesna kazen, dobrine, kritike itd.
- c/ karakteristike posameznika - njegovega socialnega vedenja in osebnosti.

Bolj. racionalen faktor konformiranja je stopnja znanja, ki ga posameznik ima o spornem objektu ali problemu. (Čim večje je znanje, manjša je možnost konformiranja z grupo v neki sodbi.) Stopnja prepričanosti v pravilnost lastne sodbe je po ugotovitvah najtrdnejša in najvišja za sodbe, podane na osnovi perceptivne evidentnosti, nato na osnovi logične evidentnosti. Emocionalna vzburjenost je prav tako faktor, ki povišuje nagnjenost h konformizmu.

B. 9

Glede na zunanje in notranje pogoje je grupa lahko sredstvo za zlorabo osebnih ali socialnih zahtev, lahko pa je čudovito sredstvo za razvijanje in ohranitev ugodne interakcije zrelih posameznikov z družbo. Taka je nevarnost in taka možnost, ki jo nudi grupna dinamika.

V pozitivnem smislu pospešuje aktivno usklajenost med:

- a/ tistimi željami, potrebami posameznika, katerih ne more (vsaj ne brez mnogo večjega truda ali dovolj uspešno) zadovoljiti brez grupe, in
- b/ zahtevami in omejitvami, katere družba postavlja posamezniku in ki so v življenju nujne, da se doseže enakomerna porazdelitev vseh tistih dobrin, ki jih daje interakcija med ljudmi.

Grupna dinamika je bistvo vseh procesov interakcije, ki so usmerjeni k reševanju problemov (doseganju ciljev). Razvijajo jo posamezniki, osveščeni relativno stabilnih struktur (n.pr. vrednot, norm, vlog, stališč, navad) in relativno spremenljivih sil (n.pr. postavljenih ciljev, skupnih akcij, realizacije nagonov in motivov), katere so lahko spet bodisi subjektivne ali standardizirane od družbe. Cilj grupne dinamike pa je doseči kontinuiran usklajen razvoj in raznolikost socialnih odnosov. Grupna dinamika ni omejena na notranje delovanje grupe in ni nujno, da bi jo pogojevala konkretna prisotnost grupe, vendar je grupa njeno prvotno nahajališče.

C. GRUPNO DELO Z DELINKVENTI

Težave, ki se pojavljajo pri obravnavanju adolescentnih delinkventov, so jasne predvsem tistim, ki se ukvarjajo z njimi bodisi individualno ali v skupinah. Dinamična in strukturalna narava razvoja delinkventnega karakterja ne le da omejuje učinkovitost ortodoksnih psihoterapevtskih metod, ampak mladostnika dostikrat postavlja celo v nasprotovanje ali konflikte s cilji (običajne) psihoterapije. Ne gre podcenjevati kompleksnosti procesov interakcije, ki so prisotni v grupni psihoterapiji. Če je razlikovitost teh procesov dodatno otežena še s karakterno determiniranim nesodelovanjem in disocialnimi težnjami, je terapevt prisiljen razumeti osnove teh težav, da bi lahko konstruktivno zgradil ali modificiral terapevtsko situacijo in s tem zadržal učinkovitost terapevtskega pristopa preko grupe. Če terapevt ne uspe upoštevati karakternih problemov delinkventa in se poslužuje tistih postopkov, ki se v splošnem sicer uporabljajo pri nevrotikih, ali pa pojmuje grupno terapijo v okvirih meglenih konceptov grupnega procesa, tedaj je možno, da bo njegovim terapevtskim prizadevanjem sledila le zmeda, razočaranje in neuspeh.

Vloga grupne terapije pri obravnavanju antisocialnih mladostnikov do sedaj še ni bila jasno formulirana. Obstajajo različna stališča, kar zadeva njeno vrednost uporabe pri tem tipu neprilagojenosti in le malo je prispevkov, ki bi sugerirali modifikacije tretmana, ki bi doprinesle k učinkovitejšemu obravnavanju delinkventov. Glede na pogostost problema delinkvence in tudi glede na naraščanje zanimanja za povezovanje problema delinkvence s psihoterapevtskimi tehnikami je pomanjkanje literature o uporabi grupne psihoterapije pri antisocialnih mladostnikih pravzaprav presenetljivo.

C. 1 - Nekatera stališča do uporabe grupnih tehnik pri delinkventih

Slavson (1947, 1950) trdi, da je delovna grupna terapija kontraindici indicirana za "psihopatske" mladostnike in da "psihopat" v skupini ne nevrotikov v intervjujski grupni terapiji lahko povzroči razpad tretmanskega procesa. Podobno mnenje zastopa tudi Redl. Nujnost ločenega obravnavanja psihopatskih (ekstravertiranih) nevrotikov in introvertiranih nevrotikov poudarja tudi Eysenck, čeprav Eysenck pri tem ne govori konkretno o grupnih tehnikah.

V nasprotju s Slavsonovim stališčem, ki zavrača vključevanje antisocialnih (psihopatskih) delinkventov v grupne terapije, pa druge študije vidijo v tem določeno vrednost.

Gersten (1951) je v kontroliranem eksperimentu, kjer je kot pripomočke za ocenjevanje in vrednotenje uporabil psihološke teste, odkril, da je grupna psihoterapija institucionaliziranih moških delinkventov vodila k izboljšanju intelektualnega in šolskega funkcioniranja, poleg indikacij večje čustvene zrelosti.

O napredku v zavodski prilagojenosti poročata tudi Thorpe in Smith (1952), ki sta zasledovala grupno terapijo moških delin-

kventov. Ob analiziranju grupnega procesa sta opazila, da delinkvent preide v terapiji skozi dve obdobji:

- a/ skozi vrsto operacij preizkušanja (okolja, realnosti)
- b/ skozi obdobje operacij sprejemanja.

V obeh obdobjih je njegova pozornost najprej osredotočena na vodji - terapevtu, šele kasneje preide na skupino (če so problemi v odnosu do vodje ustrezno razrešeni).

Ista avtorja sta ocenjevala vpliv karakterno motene delinkventne osebnosti na terapevtski grupni proces. Zaključila sta, da so modifikacije pristopov in tehnik nujne.

Bellsmith (1954) in Peck sta uporabljala grupno psihoterapijo na sodnih primerih delinkventov na dnevni kliniki. Trdita, da je pozitivna odzivnost povezana s stopnjo "klasične nevrotične patologije" (depresivni - introvertni nevrotiki) in negativno povezana s stopnjo "psihopatije", torej podobno kot trdi Slavson.

Vse študije poudarjajo, da grupna psihoterapija sama po sebi ne vpliva na večje karakterne spremembe in izboljšave, čeprav se je pokazala kot primerna priprava motenih mladostnikov za intenzivnejšo individualno obravnavo.

C. 2 - Umestnost uporabe grupnih tehnik v tretmanu delinkventov

Navkljub pogosto izraženemu pesimizmu, kar zadeva vrednost uporabe grupnih tehnik pri karakterno motenih delinkventih, pa lahko utemeljimo uporabnost tovrstnega tretmana predvsem ob upoštevanju glavnih treh prednosti:

a/ grupna terapija v nasprotju z individualnim tretmanom lahko zagotovi atmosfero, ki pri članih grupe vzpodbudi intelektualni vpogled in kjer prihaja do preizkušanja realnosti, in s tem do ustreznjega (bolj objektivnega, realnega) odnosa do sebe in do okolja;

b/ grupna situacija je idealna za opazovanje in vrednotenje dinamike razvoja antisocialnega karakterja s posebnim poudarkom na formaciji simptoma "aloplastičnosti" in na stopnji razvoja super-ega. (Simptom "aloplastičnosti" se nanaša na eksternalizacijo konflikta in je usmerjen k preoblikovanju okolja. Je nasprotje simptomu "autoplastičnosti", ki je internaliziran in predstavlja preoblikovanje samega sebe.)

c/ često se pokaže vrednost grupne psihoterapije tudi pri določevanju trdnosti na novo pridobljenih stališč, vrednot, norm oz. nasploh raznih pozitivnih nagnjenj, saj homogeno delinkventno okolje v skupini ustvarja nenavadno atmosfero napetosti in pritiskov, kar stimulira manifestacijo osnovnih karakternih obrambnih mehanizmov.

C. 3 - Nekateri pomembni faktorji pri uporabi grupnih tehnik v tretmanu delinkventov

- a/ Za učinkovitost grupne terapije pri delinkventih je potrebno usmeriti se na specifične karakterne motnje oz. tista nagnjenja, ki so pri delinkventu ovira za prilagojeno interakcijo z okoljem.
- b/ Ker je terapevtu naložena odgovornost, da odloča o delinkventovemu odpustu iz zavoda, je zelo važno, da ima mladostnik istega terapevta tako za individualno kot za grupno obravnavo. Tako se po ugotovitvah izognemo nenavadnim napetostim in rivalitetam, glede na to da narcisoidna čustvena usmerjenost antisocialnega mladostnika omejuje oz. ovira nastajanje globljega in naravnega odnosa med terapevtom in mladostnikom.
- c/ Po ugotovitvah je zaželeno za uspešnost grupne terapije, da so člani grupe nosološko čim bolj homogeni. To je zlasti pomembno pri karakterno motenih delinkventih, ki so zaradi svoje agresivnosti, pomanjkanja empatije z drugimi člani skupine, s svojo potrebo po izkoriščanju situacij v svojo korist terapevtsko popolnoma neustrezni za obravnavo skupaj z (introvertnimi) nevrotičnimi delinkventi in resno ogrožajo delinkvente z zgodnjimi simptomi psihotičnosti.
- d/ Potrebno je poudariti, da je učinkovita uporaba grupne psihoterapije kot edine tretmanske metode dokaj nemogoča zaradi globlje čustvene izkrivljenosti in motenosti karakterno motenega delinkventa. Pri tej vrsti delinkventov je ta tip tretmana lahko učinkovit le v sklopu celotnega programa obravnave, ki zajema tudi individualno psihoterapijo in načrtno manipulacijo (rokovanje) z okoljem. Ko je delinkvent z resnejšimi karakternimi deformacijami odstranjen iz svojega patogenega okolja in nameščen v kontrolirano okolje, se mu lahko nudi možnost, da razvija identifikacijo s terapevtom, ki vzpodbuja formacijo odnosa avtoriteta - odvisnost. Bistvena kvaliteta tega odnosa je, da ne izkorišča delinkventa, ki se je sicer naučil to pričakovati od takih odnosov v svoji zgodovini. Prav v nastanku takega odnosa, ki je analogen interakciji otroka s starši, se delinkventu omogoči, da razvije bolj konstruktivno koncepcijo avtoritete in socialnih vrednot.

C. 4 - Cilji grupnega tretmana delinkventov

Osnovne važnosti v načrtni psihoterapiji je formulacija določenega cilja. Cilj mora vključevati tako pacientove (delinkventove) psihološke potrebe, kot vrednote družbe, biti pa mora tudi praktično izvedljiv. Pri terapevtskem delu z antisocialnimi delinkventi ti faktorji zahtevajo posebno pozornost zaradi narave njihove neprilagojenosti in njihove ekstremne zakrnjenosti, nemotiviranosti za spremembo njihovega vedenja in osebnosti ter stanja.

V idealnem smislu je cilj tretmana karakterno motenega delinkventa v tem, da dosežemo takšno osebnostno spremembo, da bo mladostnik svojo energijo pričel usmerjati v konstruktivno, zrelo funkcioniranje, ustrezno svojim sposobnostim oz. notranjim potencialom. Vendar bi zaradi narave in resnosti delinkventove neprilagojenosti tako drastično karakterno spremembo lahko dosegli le tedaj, če bi bil on sam pripravljen in sposoben kontrolirati in preusmerjati svoje destruktivne psihične motivacije. Tako pa je misel na tovrsten tip terapije skoraj neustrezna, saj se često pokaže zelo upornega, če se muomogoči priložnost, da pregleda in razmisli o svoji motivaciji. Često vztraja, da ni z njegovim vedenjem absolutno nič narobe, če mu sugeriramo, da je čustveno moten in da potrebuje vodenje, pa lahko postane celo popolnoma nasprotujoč, nesodelujoč.

Glede na ta odpor, ki ga skoraj redno srečamo pri tem tipu delinkventov, je cilj grupne terapije lahko le pragmatično definiran. Uporabljamo jo namreč le kot en del v širšem prizadevanju, ki je usmerjeno k vzpodbujanju kontrole antisocialnih impulzov v grupi mladostnikov, ki zelo malo upoštevajo socialne vrednote.

Bolj dalekosežen cilj je zaradi strukturalne narave delinkventove karakterne formacije nekako nepraktičen.

Ker je cilj tega tretmana usmerjen k razvijanju kontrole instinktov, vloga sublimacije v grupnem tretmanu antisocialnih delinkventov ni tolike važnosti. Namreč sublimacija, ki se odraža v preusmerjanju instrinktivnih nagonov v konstruktivno in kreativno energijo, je dejansko preprečena, ker uporabimo represijo za kontrolo teh nagonov. Cilj našega tretmana predstavlja pravzaprav to, da se delinkvent nauči uporabljati represijo svojih instinktov, da se doseže ravnovesje med njegovim vedenjem in okoljem.

Pokazatelj uspešnosti tretmana v našem terapevtskem programu z delinkventi pa je, da razvijejo simptome ali vedenje, ki odraža efekt represije. Mnogi od njih razvijejo lahko ob tem kompulzije ali somatske simptome, ki so znak internalizacije konflikta, kar često povezujemo z zatrto agresijo. Tedaj bo delinkventa potrebno vključiti v intenzivnejšo individualno terapijo.

C. 5 - Postopki in problemi

1. ANTISOCIALNI MLADOSTNIK

Najjasnejša in prav gotovo socialno najbolj nesprejemljiva osebnostna poteza karakterno motenega delinkventa je njegova uporaba agresije ob razreševanju notranjih napetosti in pritiskov iz okolja. Ta vedenjski vzorec, ki ga pri njem lahko često zasledimo daleč v otroštvo, odraža eksternalizacijo konfliktov in je usmerjen k preoblikovanju okolja v takšno, ki bi mu omogočilo osebno čustveno gratifikacijo, oz. ugodje. Za ljudi v njegovem okolju je zelo neprijetno, da to njegovo ugodje skoro vedno zavzame neko obliko agresije, ki služi

za zniževanje ali sprošanje telesne napetosti (internalizirana anksioznost). Delinkventovo posluževanje agresivnih fizičnih sredstev za izražanje instinktivnih potreb se pripisuje (po psihodinamični orientaciji) resno motenemu razvoju ega. Prav dejstvo, da ta tip delinkventov dosega ugodje s svojo antisocialno aktivnostjo, predstavlja specifično oviro v tretmanu, kajti terapevt pa bi ga rad pripravil do tega, da bi opustil agresivne reakcije (ki mu omogočajo ugodje) in pridobil načine vedenja, ki rezultirajo v povečanem psihičnem ugodju.

Ne gleda na etiologijo delinkventove karakterne motenosti, predvsem izstopa tudi en faktor: namreč odsotnost (delna ali popolna) razumevanja in inkorporiranja socialnih vrednot. Relativna lahkosta, s katero delinkventove instinktivne potrebe vstopajo v njegovo zavest, kar še dodatno podkrepi njegova bazično motorična usmeritev, ga dela nemirnega in nezadovoljnega. Njegova sposobnost koncentracije zato trpi, se zniža in kaj hitro se naveliča dolgoročajših projektov - pri čemer ni nobena izjema niti psihoterapija.

Psihoanalitične teorije trdijo, da se višje stopnje mišljenja lahko razvijajo le iz procesa zagrajevanja (preprečevanja) direktne odzivnosti na instinktivne zahteve (Rapaport, 1951). Zato je delinkvent (tovrsten) deficiten v takšnih osebnostnih potezah kot so: fantazija, kreativna idejna aktivnost, introspekcija in osveščenost o samem sebi - kar so vse derivati povratnih procesov ob preprečevanju spontanah impulzivnih odzivov na instinktivne potrebe, zahteve.

Iz tega lahko tudi sklepamo, da tretman, ki bo temeljil predvsem na introspektivnem mišljenju, navadno ni primeren za antisocialne delinkventne mladostnike. Vzorec miselne organizacije pri delinkventu predvsem temelji na konkretnem mišljenju ob njegovem stiku z okoljem. Zanima ga predvsem to, kar se dogaja trenutno. Preteklost in prihodnost sta preveč abstraktni, da bi ga zanimali. Zaradi te karakteristike nekateri trdijo, da je pri delinkventu zmanjšana sposobnost za ustrezno časovno perspektivo. (Eissler, 1950; Eysenck).

Ker je delinkventovo nasprotovanje pravilom avtoritete izvor takojšnjih težav med družbo in njim, ni nič presenetljivega, da je osnova za utrditev terapevtskega odnosa prav v ustrezni interpersonalni situaciji njegovega odnosa do terapevta - avtoritete. Poudarjajo (Bromberg in Rodgers, Eissler), da je posebne važnosti z uspešen tretman delinkventa, da se ustvari odnos, ki ga naredi odvisnega od terapevta, ali da bo terapevt videti bolj vsemogočen od njega.

Slavson poudarja pomembnost zavodskega okolja, pomembnost vpliva medosebnih odnosov vzgojnega osebja na gojence, potrebo po skrbno načrtanih, terapevtsko usmerjenih grupnih rekreacijskih aktivnostih, razvrščanje gojencev po skupinah s terapevtsko vsebinsko utemeljitvijo, prav tako kot uporabo direktne grupne

psihoterapije. Nasprotuje sicer uporabi delovne grupne terapije v zavodskem okolju, ne odreka pa se popolnoma analitski grupni terapiji. Opozarja, da v zavodskem okolju lahko povzroči nepotrebne težave, če se informacije in čustva, ki so si jih člani grupe izmenjali med seboj v svoji skupini, razvejo čez okvire te skupine v zavodu.

2. TRANSFERENCA

Koncept transference se v tem kontekstu nanaša na emocionalne odnose, ki se razvijejo med delinkventom in terapevtom in med člani v grupi.

Osebnostni razvoj in napredek predvsem in najbolj temelji na kvaliteti odnosa med delinkventom in terapevtom. Odnos mora v osnovi biti pozitiven, vključevati mora medsebojno zaupanje. Izkušnje so pokazale, da delinkventova predominantno aloplastična orientacija preprečuje nastajanje psihološke bolečine v intenzivnejši meri in s tem je odvzeta najmočnejša motivacija za spremembo. Pomanjkanje te motivacije se pojmuje kot glavni vzrok za neuspešnost v tretmanu delinkventa. Z namestitvijo antisocialnega mladostnika v kontrolirano okolje kot je zavod, se prepreči vzorec prejšnje (razpuščene) aktivnosti, s čimer je zanj ustvarjena situacija neugodja. To neugodje je zlasti izrazito ob vstopu v zavod (v prvem obdobju). Prav zato se smatra, da je strateško impresionirati ga tedaj z dejstvom, da je terapevtu dana odgovornost, da odloča o tem, kdaj bo primeren za odpust. Zaradi njegovega neugodja v tem novem okolju, terapevt zanj sedaj postane pomembna oseba, proti kateri bo začel usmerjati svoje manipulativne in seduktivne kapacitete. Stvari se emocionalna vez, ki na srečo zajema tudi potrebno dinamiko - namreč da delinkvent vidi terapevta kot bolj vsemogočnega od sebe in zatorej kot osebo, s katero se lahko identificira. Terapevt ta prvotno majavi, ohlačni odnos nato uporabi in usmerja tako, da se utrdi kot zaupanja vredna avtoritativna oseba, ki mladostnika ne bo izkoriščala, kar je zanj popolnoma nova izkušnja. Terapevt ostane konsistenten v svojih čustvih, ne izrablja mladostnika za doseg svojih lastnih ciljev (osebnih), je pošten in odkrit do njega in poudarja pomembnost socialnih in moralnih vrednot ožje in širše skupnosti. V psihodinamični terminologiji torej terapevt poskuša postati ego-ideal s čimer vpliva na razvoj super-ega pri delinkventu.

3. KATARZA

Pomemben aspekt v analitski grupni psihoterapiji predstavlja posredovanje misli, stališč in čustev, glede na tekoče izkušnje in tudi prejšnje življenjske dogodke. Pod pojmom katarza se podrazumevajo različni načini izražanja teh osebnih reakcij. V intervjujski grupni psihoterapiji se katarza pojavlja navadno preko verbalizacije (razen pri razvoju dezintegracije v tretmanski situaciji, ko se odraža v fizičnem izvajanju). Sem štejem

lahko - usmerjeno diskusijo
- inducirano diskusijo
- vsiljeno diskusijo (obravnavo)
- vživljanje v drugega člana z vpogledom.

- a/ Usmerjeno diskusijo često uporabimo tedaj, ko želimo spremeniti ton ali temo razgovora ali preprečiti razpad odnosov v grupi.
 - b/ Inducirana diskusija se pojavi tedaj, ko ima nek član dovolj vpogleda v čustva, ki jih je nek drug član izrazil, da lahko govori o podobnih osebnih čustvih. (Zaradi narcisoidne karakterne motenosti je tovrstna diskusija redkost, razen če gre za agresivno diskusijo ali ugotovitvah o seksualnih podvigih).
 - c/ Vsiljena diskusija vsebuje uporabo agresivnega stališča s strani terapevta, da bi pridobil od članov grupe določene zaželjene informacije. Neprimerna je za obravnavo delinkventov, ki so preobčutljivi ali preodzivni na agresijo.
 - d/ Koncept vživljanja (vicarious catharsis) se nanaša na sposobnost člana grupe, da se identificira z izraženimi čustvi nekoga drugega in tako pridobi razumevanje o svojih lastnih problemih.
- Karakterno moteni delinkventi imajo manjšo kapaciteto za vživljanje ali za toleriranje emocionalnih problemov svojih sočlanov v grupi.

4. VPOGLED

Karakterno moten delinkvent predstavlja poseben problem, kar zadeva doseganje vpogleda v grupni psihoterapiji. Na žalost so njegova karakterna nagnjenja usmerjena k izogibanju neprijetnih misli, zato le zelo redko, če sploh kdaj, razvije spontani vpogled. Zaradi zmanjšane kapacitete kvalitet vživljanja v druge se ne "uči" o sebi preko identifikacije z drugimi člani. Če antisocialni delinkvent ne razvije že opisanega odnosa avtoritete in odvisnosti s terapevtom, navadno ne doseže razumevanja o svojem vedenju, ker je zaradi nizke stopnje psihičnega neugodja njegova motivacija k spremembi neustrezna.

Ko spozna, da je njegov odpust iz zavoda odvisen od terapevtove odločitve, se delinkvent često "prisili" v razglabljanja o samem sebi, ker čuti, da mora pokazati neko stopnjo razumevanja o samem sebi. Jasno je, da je takšen vpogled navidezen, lažen. Vendar, če se ga obnavlja tako v individualnem kot v grupnem tretmanu neko daljše časovno obdobje, se ta tip zavedanja samega sebe lahko ojača, povečuje in sčasoma vzpodbudi in privede do določene stopnje samokontrole (notranje kontrole).

5. TESTIRANJE REALNOSTI (REALITY TESTING)

Omenili smo že da delinkventi kažejo primanjkljaj v produktivnem mišljenju in verbalni komunikaciji. Zato moramo upoštevati učinek motorične akcijske usmerjenosti, miselne omejenosti in

komunikacijskega primanjkljaja, če naj bo tretman delinkventa uspešen.

Namen tega postopka je, da vzpodbuja razvoj preprostega vrednostnega sistema na osnovi identifikacije s terapevtom in povzemanja terapevtovih lastnih vrednot (introjekcija), kar je posledica tega, da med delinkventom in terapevtom obstaja odvisen odnos - delinkvent sprejema terapevta kot močnejšo in bolj avtoritativno osebnost od sebe.

Predvsem se poslužujemo pogovorov. Koncept tega, kar je povprečno, normalno, primerno, pametno itd. se kar naprej poudarja v tem pristopu, dokler grupa spontano ne prične komentirati, da ni "povprečna", "normalna" itd., da ima probleme. Terapevt tedaj navadno soglaša z njimi in nato uporablja njihove ugotovitve za vzpodbujanje samovrednotenja pri delinkventih. V terapevtskem programu, ki usmerja h kontroli instinktivnih zahtev, je zagotovljena delinkventu odlična priložnost, da se mu pokaže, kaj normalno okolje pojmuje kot primerno vedenje. To je zelo pomembno za tiste posameznike, ki niso bili dojemljivi za socialne zahteve, saj se navadno sploh ne zavedajo, kaj se od njih pričakuje.

LITERATURA:

ENCYCLOPEDIA OF PSYCHOLOGY

H.J. Eysenck, W. Arnold, R. Meili
Search Press, London - 1972

POJEDINAC U DRUŠTVU

D. Kretch, R.S. Crutchfield, E.L. Ballachey
Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Srbije - Beograd, 1962

EDUCATIONAL PSYCHOLOGY

E. Stones
Methuen & Co Ltd, London - 1966

THE FIELDS OF GROUP PSYCHOTHERAPY

- poglavje o delinkventih
S.R. Slavson, Ir. Schulman
Schocken Books, New York - 1971

Marija Kremenšek

VERONIKA

"Včeraj se je oglasila pri meni mati od pokojne Veronike", je obvestil ravnatelj prisotne vzgojitelje in nadaljeval s pripovedovanjem podrobnosti o materinih zahtevah, da ji izročimo vse osebne stvari njene pokojne hčere, ki jo je ona tako zelo ljubila, da ne ve, če bo njeno smrt sploh lahko kdaj prebolela.

Med prisotnimi se je razvila živahna debata o tem, kakšen bo odziv javnosti na samomor mladega dekleta. Moje misli in občutja pa se v tem trenutku nekako niso mogla ločiti od nesrečne Veronike in njenega žalostnega konca. Pred očmi mi je stopil način, kako se je Veronika odzivala, kadar ni šlo vse po pravilih. Posebno nenavadno se mi je zdelo to, da je bila Veronika v svoji prizadevnosti in večni želji, da bi vedno in vsakomur ustregla, na nek karikiran način še najbolj podobna svoji vzgojiteljici.

Kadar je Veronikina vzgojiteljica klicala kako gojenko, je bilo v njenem glasu sicer vedno čutiti prijaznost, istočasno pa tudi tolikšno mero prizvoka o nujnosti njenega klicanja, da se ji je vsakdo odzval že skoraj z občutkom krivde, če je slučajno morala poklicati dvakrat in nato še počakati, da je poklicani lahko prišel do nje.

Veronika je ob njenem klicu vedno začela teči in si živčno odstranjevati resnične in namišljene znake svoje zunanje neurejenosti. Ob prihodu do vrat, za katerimi jo je čakala njena vzgojiteljica, je običajno dajala vtis popolne izčrpanosti in nenavadne preplašenosti.

Veronikina vzgojiteljica je vsakega človeka sprejela z nadvse prijaznim smehljajem in si pri tem obvezno snela očala. Tako je dajala vtis, da želi biti čim bolj neposredna.

"Pridna si, Veronika, ker si tako hitro prišla", je njena vzgojiteljica ni nikoli pozabila najprej pohvaliti ne glede na to, da je šlo za samo po sebi umevno dejanje. Nekoliko manj ugodno je bilo to, da je pohvalila tudi takrat, ko je bilo jasno, da bi bila bolj na mestu kaka kritična opazka. To je človeka ob srečanju z njo pogosto zmedlo in mu povzročalo občutek, da je bil pravkar na nek težko opredeljiv, komaj opazen način osmešen.

Seveda se Veronikina podobnost z njeno vzgojiteljico ni nanašala na celoto, pač pa samo na posamezne bežne trenutke - komaj opazne - toda osupljive zaradi njihovega izraza. Enega takih trenutkov je predstavljalo tudi tokratno soočenje med Veroniko in njeno vzgojiteljico, ko Veronika ni samo z napetostjo na obrazu, ampak s celim telesom kazala

neverjetno zanimanje za trenutno sicer še neznano, toda gotovo izredno pomembno zadevo, zaradi katere je bila klicana.

"Prosim tovarišica! Saj ste me klicali!" je ob takih prilikah z zadihanim glasom zagostolela Veronika, se nadvse prijazno nasmehnila in nato obstala kot vkopana, pripravljena sprejeti vse, tudi najhujše, če ne gre drugače.

"Kje si bila, Veronika, ko sem te klicala?" je bil glas njene vzgojiteljice kljub prijaznosti tudi toliko zaslišujoč, da je terjal takojšen in natančen odgovor.

Veronika je ob takih prilikah kakor v samoobrambi najprej dvignila obe roki in nato sklenila dlani: "Bila sem na dvorišču in nisem mogla bolj hitro po stopnicah! Oprostite moji zamudi!"

Kaj si delala na dvorišču, Veronika?" je vzgojiteljica običajno vztrajala, da bi dobila dovolj natančno pojasnilo za Veronikino zadrževanje na dvorišču, kjer po pravilih o dolžnostih glavne dežurne gojenke ni imela kaj iskati.

"Oh, nič posebnega! Kar tako - še sama ne vem," se je izmotala Veronika, ki se ta trenutek pri najboljši volji ni mogla spomniti primernega izgovora, s katerim bi pred vzgojiteljico izpadla kot neoporečna.

"Je že dobro, Veronika! O tem se bova pomenili kasneje," je vzgojiteljica z blago strogostjo v glasu napovedala samo trenuten odlog te zadeve, ker je ta hip - žal - v ospredju druga važna stvar, ki ne dopušča nobenega odlašanja. Naročila ji je, naj ji privede iz delavnice neko gojenko, ki nam je bila vsem znana po predrznosti in neposlušnosti.

"Tako, tako!" je z vidnim olajšanjem vzkliknila Veronika. "Oprostite, že grem!" in že je odvrtnčila skozi vrata in se z naročeno sogojenko, ki je bila med drugim znana tudi po tem, da se ji nikoli ni nikamor mudilo in še posebno ne takrat, kadar jo je klical kdo od vzgojiteljev, vrnila v rekordno kratkem času.

Način, kako je Veronika sogojenko pririnila skozi vrata, me je še najbolj spominjal na izročitev paketa.

"Tukaj je, tovarišica! Oprostite, ali me še kaj rabite, tovarišica? Oprostite, da vprašam!" je besedičila Veronika in spet kazala tisto njeno značilno pripravljenost na vse.

Komaj sem se zadrževala, da me ni premagal glasen smeh ob tem nanavadnem prizoru: na eni strani mrko dekle, trmasto pripravljeno na borbo in na drugi strani Veronika, vsa napeta od uslužnosti in želje, da bi napravila vtis s svojo meščansko uglajenostjo:

"Kar pojdi zdaj, Veronika", jo je vzgojiteljica milo odslo-

vila. Tedaj je Veronika odvihrala in čez nekaj trenutkov še enkrat pomolila svojo okroglo glavo s še bolj okroglimi očmi skozi špranjo vrat in se iz samo njej znanih razlogov ali nekega trenutnega nagiba še enkrat oprostila.

Precej kasneje, ko je vzgojiteljica Veroniko spet poklicala, je bila le-ta v trenutku prisotna. Verjetno je bila ves čas, ko se je njena vzgojiteljica ukvarjala z neposlušno gojenko, oddaljena le za nekaj korakov in čakala v stalni pripravljenosti, da bi že ob prvem pozivu pokazala, kako je prav ona vredna vsega zaupanja in kako se je nanjo vredno in povsod možno zanesti.

"Tukaj sem, tovarišica! Saj ste me klicali! Oprostite, da vprašam! se je javila na svoj značilni, smešno vljudni način.

"Ne bom te več spraševala, Veronika, kaj si prej počela na dvorišču, ker sama dobro veš, da tam kot glavna dežurna gojenka nimaš kaj iskati," jo je strogo ukorila vzgojiteljica in dodala, da je ne sprašuje več, kdaj bo lahko šla na dopust.

Tako je Veroniko prav na kratko odslovila brez da bi ji dala priliko, da bi lahko kaj rekla v svojo obrambo.

Veronika je vsa skrušena obstala na hodniku. Tiho sem šla mimo nje in ko sem bila že precej daleč, se je Veronika nenadoma za nekaj odločila in pribzela za mano.

Na moj vprašujoči pogled se mi je najprej najmanj trikrat oprostila z najbolj izbranimi besedami, ker je tako predrzna in mi jemlje moj dragoceni čas. Govorila je hitro, se živčno prestopala in se kot v strahu ozirala okoli sebe.

"Je že oproščeno," si tudi sama nisem mogla kaj, da se ne bi približala njenemu načinu.

"Oh, hvala bogu, da vsaj vi niste hudi name!" je vzkliknila in sklenila roke kot v zahvalni molitvi.

Seveda me je sililo na smeh, ko sem opazovala njeno pozo in teatralno prizadevnost, da bi vedno in povsod delala vtis prav posebno dobro vzgojene meščanke. Veronika je za sebe namreč menila, da je v vsakem oziru boljša od ostalih deklet, ki so po njenem mnenju gotovo vse iz nekih oddaljenih hribov in zato seveda ne znajo in ne morejo biti drugačne kot neotesane, brezobzirne in prostaške.

"Ali mislite, da bom lahko šla na dopust?" me je vprašala z glasom, ki je razodeval skrajno notranjo stisko in obup. Pozabila je celo na svoje običajno oproščanje.

"Saj si vendar slišala, kaj ti je rekla tvoja tovarišica," sem jo opozorila in opazovala njen obraz, ki je pri tem kazal cel register nasprotujočih si čustev in želja. Oči so ji nemirno begale in čeprav so se njena usta smehljala, je bilo opaziti v njenih očeh polno neke čudne resnične groze.

"Kar pri srcu me začne stiskati, če pomislim, da bi moj dopust lahko propadel!" je zajejala in z nervoznimi prsti grabila po svoji bluzi.

Ta hip sem morala verjeti v resničnost njene stiske kljub vtisu, da neprestano igra. Saj igra samo sebe, sem morala pomisliti. Potem to ni več tista vsakdanja igra, ki se je ljudje poslužujejo, da bi sebe in druge prevarali z neko namišljeno sliko o sebi. Njena zunanja podoba potemtakem ni le kulisa, za katero bi se skrivalo nekaj čisto drugega! Ali pa vendar?

"Prosim, oprostite, ker vas neprestano nadlegujem! Tako me je strah, če sem ga kaj polomila, čeprav sem se vedno tako trudila!" Veronikin glas je bil že na meji joka, ustnice so ji podrhtevale in v tem trenutku se mi je zazdelo, da je z njene zunanje podobe izginila še zadnja sled smešnosti.

"Kaj naj bi bilo kar naenkrat narobe?" sem jo skušala pomiriti. "Saj veš, da je dobro izpeljano glavno dežurstvo trenutno zate glavni pogoj. To boš pa menda že izpeljala!"

Tedaj se je Veronika nekako skrivnostno sklonila k meni in mi šepetaje začela pripovedovati, da nima dosti upanja, da bi svojo nalogo opravila do konca tako dobro, kot bi jo ona sama najbolj rada in kot to drugi od nje pričakujejo.

"Nimate pojma, tovarišica, kakšna so dekleta! Na vseh koncih me izzivajo in zmerjajo, da sem mednarodna cipa, oprostite izrazu!"

Njene oči so izražale grozo in istočasno prošnjo za pomoč, ko mi je vpretrganih stavkih še vedno šepetaje govorila, kako ona dobro ve, da punce vse to, kar počenjajo, delajo zato, da bi se ona recimo razjezila, da bi vrgla ključe po tleh ali da bi v jezi rekla kakšno grdo besedo. Morda bi rade, da bi se ona, ki ji je izpod časti že sama misel na pretep, celo stepla s puncami ali da bi morda celo pobegnila, kar pa bogvedaj sploh pomisliti o njej! Tako neumna ona že ni! Samo, če bi se res preveč razjezila, se zelo boji, saj bi taka svoji tovarišici in seveda tudi ostalim vzgojiteljem ne bila všeč, da ne bi bili zadovoljni z njo in da bi ji zato preperečili dopust, ki ga jasno v tem primeru ne bi zaslužila, ampak njej bi bilo vseeno strašno hudo.

Veronika je govorila in govorila, vmes hlastala za zrakom, vzklikala, naj ji bo oproščeno, ker me nadleguje in že nadaljevala, kako ona, ki je navajena mestnega življenja in navad, ni vajena takih surovih in prostaških deklet, kakršne so v tem zavodu. Tako zelo se boji, da se ne bi kaj spozabila, s kako besedo na primer, ker se ji včasih zazdi, da je vse te strahote nemogoče vzdržati in pri tem ostati dostojen.

"Tako si želim, da bi bila dobra in da me vzgojitelji ne bi kritizirali! Ampak v tem zavodu nikoli ne veš, kdaj se boš

razjezil in v jezi rekel kaj grdega ali storil kaj nedovoljnega," je zaskrbljeno govorila in pri tem nemirno begala z očmi, prisluškovala in dušila svoj glas z roko ob ustih, kot da se boji prisluškovanja nepoklicanih ušes.

Tolažila sem jo, kot sem tisti trenutek vedela in znala. Izrazila sem ji svoje prepričanje, kako ne dvomim, da bo ona svojo težko nalogo kljub težavam in pastem, ki jih ji nastavljsajo punce, prav gotovo dobro izpeljala in nato zasluženo uživala svoj nagradni dopust, ki si ga tako zelo želi.

Ne vem, ali je Veroniki res kaj odleglo ali se je morda samo čutila dolžno, da mi pokaže, kako ceni moje vzgojiteljske napore in lepe besede, katerim ona seveda verjame in ji je zato zdaj res mnogo laže.

"Kar kamen se mi je zvalil od srca, ko sem se lahko vsaj z vami malo pogovorila," mi je hitela zagotavljati, jaz pa sem ob tem pomislila, da po priljubljenosti pri njej prav gotovo zavzemam eno od bolj zadnjih mest. Vsem je bilo dobro znano, da je njena vzgojiteljica za Veroniko bog. Kljub temu ali pa prav zato sem čutila v sebi kanček zavisti, ker nikoli nisem bila sposobna spoznati, kaj je tisto, kar Veronikini vzgojiteljici pri večini deklet daje opazno prednost pred nami ostalimi.

Zaradi teh misli sem preslišala Veronikino zadnje vprašanje. "Da, seveda, iz istega mesta sem doma," sem ji pritrdila, ko je vljudno ponovila svoje zadnje vprašanje.

Veronika je energično prikimala sama sebi in se potem nekako zarotniško izrazila, da je ona že od vsega začetka slutila, da nisem doma s kakih kmetov.

"Po čem pa si to lahko sklepala?" sem se ji nasmehnila. "Čisto tako obnašanje imate, kakršnega sem bila navajena doslej, to se pravi, dokler nisem prišla v zavod." Veronikin glas je bil ob tej izjavi skoraj svečan in v njeni priklonitvi v pasu je bilo nekaj tako smešnega, da sem se glasno zasmejala. Ta hip se mi je zdelo najbolje, če se kar predam sproščujočemu smehu, ker mi pri najboljši volji ni prišla na misel nobena prikladna beseda, s katero bi jo lahko ustavila v njenih smešnih prizadevanjih, da bi poudarila, kako sva ona in jaz iz nekega drugega, boljšega sveta in ki sva obe užaloščeni zaradi prostaštva sveta, v katerem sva prisiljeni živeti.

"Resnično sem vesela", je Veronika kljub mojemu smehu neovirano nadaljevala, "kadar začutim ob sebi takega človeka, kot ste vi in ko vidim, da le nisem čisto osamljena med samimi kmeti."

Še in še je govbrila, kako težko živi v tem zavodu, kako strašno je njeno domotožje in kako ponoči ne more spati od skrbi zaradi obeh mlajših bratcev in sestrice.

Moj smeh je že davno zamrl. Njena skrb za usodo mlajših bratcev in sestric je zvenela tako obupano in iskreno, da sem kljub poklicni nezaupljivosti do tovrstnih izjav s strani deklet moralo verjeti v verodostojnost Veronikinih čustev.

Tedaj je Veroniko nekdo poklical. Pristržno se je poslovila in se zaprašila okoli vogala, meni pa je ob njeni prizadevnosti šlo ponovno na smeh.

Ta zadnji bežni stik s pokojno Veroniko me je nekako vklestil v razmišljanje o njej, o njenih nenavadnostih in številnih posebnostih, zaradi katerih je bila med dekleti in na skrivaj tudi med vzgojitelji tolikokrat predmet posmeha in poroga.

Leon Lojk

RAZVAJEN OTROK IN MLADOSTNIK

Bili so časi, ko razvajenih otrok v vzgojnih zavodih sploh ni bilo. V vzgojne zavode so prihajali otroci iz subkulturnih skupin, žrtve materialnega in kulturnega pomanjkanja, vzgojno zanemarjeni otroci ter otroci z vedenjskimi in osebnostnimi motnjami kot posledicami nezdravih psihohigienskih razmer v družini. Pri večini teh otrok je bilo opaziti vedenje, ki bi lahko postalo ali pa je bilo prestopniško. K pojavom prestopništva se je v družbi pristopalo predvsem represivno, pridigarstvo, očitajoče, moralistično itd.; temu vzgledu so sledili tudi vzgojni zavodi v ravnanju z otroki in mladostniki. Šele v zadnjih letih - lahko bi rekli z zamudo - se je z dvigom izobrazbene ravni kadra, možnostmi permanentnega izobraževanja kadrov, z izkušnjami eksperimenta v Logatcu, težišče takega represivnega moralističnega ravnanja z zavodskimi otroki in mladostniki pomaknilo: iščejo se in odpravljajo vzroki motenj vedenja in osebnosti, pristopa se permissivneje, upoštevajo se grupnodinamični pojavi med udeleženci vzgojnega procesa itd.

Čas teče, materialno bogastvo družbe raste, vzgojne metode v družinah, šolah, se spreminjajo, vedno več mater je zaposlenih. Patriarhalna družina s svojimi trdnimi normami postaja vse bolj preteklost. Patriarhalna avtoriteta izginja. Avtoriteta, ki naj bi izhajala iz dela, se še ni dovolj utrdila. Že za neizobražene starše je permissiven način vzgoje nekaj, kar spada k splošni kulturi človeka.

Toda, ali gre vedno dejansko za permissivno vzgojo? Ali se starši, ki so prezaposleni z delom ali sami s seboj, vse pre-

večkrat ne spuste v kupovanje naklonjenosti in ubogljivosti svojih otrok? Vedo, da je njihova naloga vzgojiti otroka. Sami sebe potolažijo takole: saj mu vse damo, saj pri nas nič ne trpi, skoraj vse mu pustimo. In dalje: taka je sodobna vzgoja; z otrokom moraš ravnati na lep način, ne s palico. Ker mu vse damo, nam je on hvaležen, nas zato uboga itd.

Se iz takih družin stekajo v vzgojni zavod otroci in mladostniki, ki bi jim lahko rekli, da so razvajeni?

Opišimo neko razvajeno najstnico v vzgojnem zavodu: pametna, lepa, nekoliko spogledljiva, samozavestna. Sodišče se je zelo težko odločilo za vzgojni ukrep oddaje v vzgojni zavod, po sicer neverjetno drznih krajah. Starša ljubeča, mehka in jim je zelo hudo, da je morala v zavod. Razvajena mladostnica je bila v zavodu dolgo časa v redu. Motilo nas je le stalno izsiljevanje staršev, da so ji morali nositi darila, obleke, okraske, hrano. Pridno so nosili, vse kar je zahtevala, dokler jim nismo tega odsvetovali. Naslednjič, ko niso ničesar prinesli, jih je razvajena mladostnica žalila na vse pretege in jim prepovedala, da bi jo še obiskali. Starši te "prepovedi" niso dolgo vzdržali.

Na zavodsko osebje je razvajena mladostnica napravila dober vtis. Razen ravnanja s starši ji nismo imeli kaj očitati. Za tako ravnanje se je iskreno skesala in nam obljubila, da kaj takega ne bo več storila.

Naslednji prekršek je bil pretep sogojenke v skupini, ki je neko malenkost ukradla tretji gojenki. Sogojenki, ki jo je pretepla, se je razvajena mladostnica opravičila. Mi smo jo za ta pretep sicer obravnavali, toda ne strogo. Čez kakšno leto smo izvedeli, da je razvajena najstnica sama ukradla tisto malenkost in je sogojenko pretepla le zaradi temeljitejšega prikritja svojega prestopka.

S sogojenkami je prijateljevala na poseben način. Osvajala jih je in ko se je posameznica navezala nanjo, je pričela vpadljivo osvajati neko drugo. Od svojih prijateljic je zahtevala davek v dobrinah in delovni tlaki.

Nekoč je ponoči vdrla v zbornico in okradla zavodske delavce. Isto noč je naščuvala skupino svojih prijateljic, naj pobegnejo iz zavoda. Tako bi sum padel nanje.

Po dveh letih ji je bilo zaradi starosti obljubljeni, da bo odpuščena, če bo vzdržala v zavodu dva poletna meseca, sicer pa bo odpuščena šele čez eno leto. Dva tedna po tem dogovoru je pobegnila.

Pobegnila je v viharni noči, z vrtoglave višine zavodske strehe se je sredi grmenja ter bliskanja spustila na tla po strelovodu! In to kljub temu, da bi podnevi lahko zbežala brez kakršnekoli nevarnosti z dvorišča ali sprehoda.

Po vsakem prestopku obžalovanje, kesanje in debele solze.

Zavodskemu delavcu je v nekem pogovoru povedala, da ona nima nikogar rada in da pravzaprav ne ve, kaj hočejo ljudje z besedami "rad imeti" povedati.

Tako smo iz dneva v dan bolj presenečeni ugotavljali, da gre za dekleta, ki ne pozna nikakršne bojazni, da je dovolj poučena in pozna moralne norme ter da je dovolj bista, da jih razume, a se jih ne drži.

Po prestopkih se je pretirano kesala in dajala obljube, ki se jih potem ni držala. Bila je zvita in težko je bilo odkriti njene prestopke. V socialnem komuniciranju je bila spretna tako, da so ljudje zlahka nasedali njenim zvižočam in toliko prijetna, da je vzgojno osebje le s težavo ravnalo enako dosledno kot z drugimi dekletimi. Zavodske kazni in omejitve se ni ustrašila in niso nanjo delovale. Takojšnja zadovoljitev neke želje ji je pomenila mnogo več kot karkoli vrednejšega, na kar bi morala čakati.

Razvajena najstnica ni bila sposobna pristnih čustvenih navezav in za majhen dobiček je bila pripravljena hudo prizadeti sogojenke. Skratka, bila je dekletina, h kateri se nismo mogli približati ne z običajnimi kaznimi, ne s permisivnimi oblikami vzgoje, niti z ljubeznijo, niti z ignoriranjem.

Kako je bilo z njeno vzgojo?

Starša sta bila sorazmerno urejena. Razvajeno najstnico sta po njenih izjavah imela rada, nudila sta ji vse, dobra sta bila z njo, saj se sploh nista mogla spomniti, da bi jo bila kdaj udarila, da, celo karati je nista hotela, saj je bil to tako ljubek otrok, joj ne veste, kako je znala človekakproseče pogledati, če si je kaj zaželela; pa še tako zaposlena sta bila, da nista imela srca odreči ji kaj, kadar so bili skupaj itd., itd. Njihovo vedenje v zavodu je potrjevalo, da so morali biti doma odnosi dejansko taki.

Za naj-zgodnejšo vzgojo razvajene najstnice je bilo torej značilno, da je starši dosledno niso kaznovali, niti je niso pogosto karali (najbrž zaradi slabe vesti v zvezi s preza-poslenostjo); da so ji (zaradi ljubkosti) zlahka opravičili, kadar se je kesala in obljubljala poboljšanje; da je nikdar niso pustili čakati, kadar si je kaj zaželela.

Domnevamo, da vzroki za sedanje vedenje razvajene najstnice v dobršni meri leže prav v tem načinu vzgoje v obdobju otroštva.

Od kod naj otrok pridobi moralno vedenje (zdaj ne govorimo o odraslem človeku!), če ne preko določenih izkušenj prepo-ved, kazni in nagrad. Kadar se otroku pogosto posreči izog-

niti se kazni, ali jo s kesanjem in obljubami ublažiti, nastopi nevarnost, da mu kazen ne bo ničesar predstavljala ali pa da se bo naučil - namesto moralnega vedenja - sprenevedanja in praznega obljubljanja. Naučil se bo, da je treba biti predvsem prijeten in potem se izogneš vsem ne- všečnim posledicam za svoja ravnanja.

Staršem razvajene najstnice se je zdelo pretrdo, preveč kaznovalno in nepravilno, glede na njihovo prezaposlenost, da bi deklico pustili čakati v potešitvi njenih želja. Tako sta otrocka pustila živeti in rasti v paradizu nezre- losti: ni se naučila potruditi se v sedanjosti, da bi pri- dobila časovno odmaknjene nagrade in ni se naučila prenesti frustracije, ki jih je v kasnejšem življenju še tolikokrat treba prenesti.

Od kod nesposobnost pristnih čustvenih zvez s soljudmi pri razvajeni najstnici? Izkušnja, da je starši niso imeli radi samoumevno takšno kot je, ampak zaradi njeni ljubkosti, pri- liznjenosti, sprenevedanja, je ostala. Seveda ne moremo zaupati v ljubezen, ki sloni na našem sprenevedanju, ker se zavedamo, da bo s prenehanjem sprenevedanja tudi naše lju- bezni konec. Imeti rad druge pa je spet nemogoče, če se nismo naučili določenega odrekanja: ob ljudeh, ki jih imamo radi, moramo prikriti jezo in negotovanje nad njihovimi napakami, prenesti moramo manjše neprijetnosti, ki nam jih povzročijo itd. Toda s trudom odrekanja v sedanjosti investiramo nekaj za prihodnost naših prijateljskih zvez.

Tega se razvajena najstnica v svojem otroštvu ni imela mož- nosti naučiti.

Razvajena najstnica je primer zavodskega otroka, kateremu se je zelo težko približati. Taki otroci ne pridejo slučajno v vzgojne zavode. V družini, šoli in drugih družbenih insti- tucijah jih ni več moč voditi.

Ko pridejo k nam, niso več otroci (zdaj govorimo o skoraj odraslih). Moralnega vedenja jih ne moremo več naučiti s pre- prostim kaznovanjem in nagrajevanjem ter z nudenjem čustvene topline. To so orožja, ki so še uspešna pri otroku in pri mladostniku, ki je imel drugačno preteklost kot omenjena najstnica.

Razvajan otrok se bo, tako se zdi, v prihodnje vse pogosteje pojavljal v vzgojnih zavodih. Zanj se je treba pripraviti in strokovno opremiti, da ne bomo spet v zamudi.

Irena Zavodnik
gojenka DV Višnja gora

Premišljevanje ...

Kako je že bilo takrat, ko sem s težkim srcem prestopila prag te hiše, ki pa vendarle ni tako strašna, kot je videti na prvi pogled?

Spominjam se... Vse je bilo obdano z debelo plastjo svetlikajočega se snega in povrhu vsega je nočno snežilo. Zeblo me je ...; toda sedaj ne vem, ali mi je mrazilo telo ali dušo. Vem le, da sem materi, kakor očetu strla srce. Oh, ti starši! Če bi mi znali pravilno svetovati, pomagati, bi bilo drugače...

Ali bi bilo res drugače? Ne - morda bi se vse skupaj zavleklo za leto, dve, toda stvari se ne bi spremenile. Je kriv oče, da sem tu? Oh, kako morem reči kaj takega? Niti mrtvecem ne prizanašam. Kar mi je storil gorja, mu je tako ali tako vse oproščeno. Je morda kriva mati? Tudi ona ne! A kdo je potem? Kje tiči krivec, v kom se skriva krivda? Pokaži se! Oh, iztrgala si bom srce!

"Teja, pridi k nam!", moledujejo vse vprek prijateljice in sotrpinke.

Misel mi vrine loše - ali res trpim? - in za čas se ustavi to mučno zasliševanje moje duše.

"Že grem." Saj je tako bolje, si mislim. Pozabila bom preteklost.

"Pridruži se nam! Pogovarjamo se o svoji preteklosti," svečano napove Tanja.

"Ali morda nimate kakšne boljše teme, bolj zanimive?" sprašujem že skoraj s solzami v očeh. Zopet preteklost, pomislim.

"Ti morda ni vseč? Sicer se pa lahko pogovarjamo tudi druge stvari. Imaš kakšen predlog?"

"Ne, ne vem. Zakaj ne bi enkrat razpravljale o športu, avtomobilih, o konjih... Zakaj vedno debatiratele o ljudeh, o njihovih preteklostih, o ljubezni?"

"Meni je prav" se oglasi iz najtemnejšega kota spalnice Gina.

"Meni tudi!"

"Sicer je pa vseeno!" pritrdijo še ostale in pogovor se prične čisto znova. Prejšnje sence preteklosti so v hipu pozabljene. Debata teče dalje izvrstno - o konjih, jezdecih .. o avtomobilskih dirkah in Emersonu Fittipaldyju ... o športnih favoritih itd. Počasi mi uspe, da se izmuznem iz družbe in se zopet zabubim v premišljevanje.... Kje sem že ostala?

Da nisem našla krivca moji nesreči. Toda to sploh ni več važno. Poglavitneje je, kako čimbolj uspeti v novem življenju in ne več misliti na prejšnje. Zanimivejše bo, če mislim o prihodnosti, za katero ne vem, kako bo potekala.

Preteklost je že tako znana, pa tudi izgubljena... Kaj bo, ko bom za sebjaj zaprla ta težka vrata? Se bom znašla v novem navalu sveta in začela znova, lepše? Ali bom morda pričela z romanom v nadaljevanjih? ...

Bojim se slovesa s tem domom. Strah me je, da bom v vrtincu bodočega življenja zašla na stranska pota, v slepe ulice, iz katerih ni več izhoda. Mi bo kdo pomagal, ko bom tako nebogljeno, nesamostojno tavalala po ulicah brez misli in ciljev in se podajala v neznanost? ... Mi bo takrat kdo priškočil na pomoč? Morda ne bo nikogar in zopet bom ostala sama v praznini, s spomini, ali pa se jih bo zbralo okoli mene preveč, da ne bom mogla uravnati svojih misli na glavno cesto, marveč bom brežla nekje po širnih prostranstvih!

"Teja, imaš jutri obisk?" me zopet prekine Gina.

"Morda." odgovarjam neprisotno, brez zanimanja.

Zopet me motijo v premišljevanju! Toda, ali ni tako boljše? Ne, saj bom tako ali tako našla izgovor, da se bom umaknila stran od ljudi, katerih oči me vsiljivo zasledujejo in preganjajo vedno in povsod.

"Ne strinjam se s tabo!"

Le medlo poslušam glas, ki prihaja nekje iz daljave. Opogumim se in vprašam zmedeno:

"S kom se ne strinjaš? Se zopet prepirate zaradi dela ali zaradi nepomembnih stvari?"

"Rekla sem, da je človeštvo največja bedarija tega sveta, pa mi ne verjame!" se pritožuje mladenka.

"Vsak ima svoje mnenje o človeštvu!" zaslanjano odgovorim in misli mi zopet romajo nekam daleč.

"Kaj je s teboj Teja? Zdiš se mi nekam čudna!"

Preslišim vprašanje in se utapljam v preteklosti, bodočnosti. Kaj ima človek od življenja? ... Nekaj pa le mora imeti. Živimo tako, kakor si zasnujemo sami. Le nekateri stroji nam lajšajo uravnavati naše prenapete možgane... Morda je pa res, kar je povedala Maja. Včasih je človeštvo popolnoma brezsmiselno. Toda vseeno je lepo živeti. Venomer upaš na boljše, lahko pa ti gre čedalje slabše. In upanje je pol življenja, druga polovica pa ostaja za nepomembnosti. Včasih je dobro, če si človek ukroji življenje tudi po drugačnih napotkih.

Po svetu je tisoče in tisoče deklet, ki se sprašujejo isto ali podobno kot jaz. Med premišljevanjem vedno ostajajo nerazrešena vprašanja, ki se začno le z zakaj, ali s kako, čemu ...? Ni dobro, če človek preveč obsoga druge. Najprej mora poiskati svoje napake in jih definirati kot matematične enačbe na lep način ter jih sčasoma tudi odpraviti, šele potem ima prosto pot do tujih reševanj problemov. Konec je dneva, konec je enega izmed tolikih dni v sivini jesenskega neba. Konec je mojega razmišljanja, toda le za nekaj ur. Jutri je nov dan in takšen bo, kot si ga bomo načrtali sami ... ŽIVLJENJE JE ŠAH, ZATO PAZIMO NA POTEZE!!!

FILMSKA KRONIKA NAŠEGA SEMINARJA

1. Kraj seminarja Nekateri so za vroče
2. Začetek seminarja Veliko pričakovanje
3. Spoznavni večer Sladko življenje
4. Seminar Kristusovo trpljenje
5. Vodja seminarja Veliki diktator
6. Testiranje pripravljenosti na seminar Šepetanje na blazini
7. Moderatorji Morilci so med nami
8. Seminaristi Heroji so utrujeni
9. Prosti čas seminaristov Ples na vodi
10. Sodelovanje dr. Jovanovića po skupinah Doktor v hiši
11. Diskusija o heterogenosti in homogenosti V vrtincu
12. Odnosi med skupinami Revolveraši
13. Plenarno zasedanje Želeli ste, poslušajte
14. Surdopedagogi Kjer tišina šepeta
15. Psihologi Psycho
16. Sociala Sirota Stina
17. Zdravniki Operacija X
18. Naši trije zavodi Velika širna cesta
19. Samoupravljanje v zavodih Socialistična oktobrska revolucija
20. Mariborčani Bombaši
21. Ljubljancani Minolovci
22. Portorožani Vstajenje
23. Portoroški zavod Koča strica Toma v Monte Carlu
24. Priprava zaključkov za okroglo mizo Noč generalov
25. Poslovilni večer Jutri bom jokala
26. Konec seminarja Točno opoldne
27. WC Poslednja postaja

Variacije na temo definicije

1. Kaj je seminar?
Sejanje plevela brez semena.
2. Kaj je vodja seminarja?
Je tič, ki je v nevarnosti, da se spremeni v delfina.
3. Kaj je direktor?
Je sraka, ki se kiti s pavjim perjem.
4. Kaj je defektolog?
Je oskubljen tič.
5. Kaj je socialni delavec?
Je kukavica, ki podtika jajca v tuja gnezda.
6. Kaj je logoped?
Ne tič ne miš.
7. Kaj je vzgojitelj?
Je tič, ki nima perja nič.
8. Kaj je psiholog?
Je slepa kura, ki zrno najde.

K R O N I K A

Tri dni smo sedeli
in se okrog ene stvari vrteli
enkrat smo rekli klasifikacija
rodila se je diferenciacija
zrasla iz tega je težka situacija.

Izpadel je kriterij spola
to bila je največja smola.
Ne izognili bi se tej temi
če bi v temi v baru sedeli
pri naši lepi komični Neli.

Profesor XY meni
v svoji veliki vnemi
odpovejmo se teti Neli
in posvetimo se surdo-temi.

Surdologom vremena se bodo zjasnila
če Janeza potrpežljivost ne bo minila.

Sedaj pa vse skupine po vrsti
tako kot so hiše v Trsti:

Skupina, ki vodi jo mlad psiholog,
od sistema zahteva, da ne bi bil tog.

Bila sta slavista v skupini Boga
popravljala vejice, pike, akcente,
določala o vsebini surdoplacente.
Za skupino sta imela zasluge izredne,
mednarodne besede bile pa so bedne.

Bila je skupina, a ne za turiste
zahtevala resne je seminariste.
Delali podaljšani delovni čas
s tem korigirati hoteli so nas.
Spuščali v tehnične avanture
moderne so vpletali aparature.

Tam kjer medicina bila je v skupini
svariijo, da kala in strepto naj bosta v manjšini.
Hvala zdravniku in tabli se ve,
ker ugotovili smo, da ambidekster je.

Naša skupina bila pa je glavna,
nikoli skrivnostna, vedno le javna.
Naše ugodno klimatsko okolje
dajalo pogum in dobre je volje.
Gradimo v oblake en zavod specialni
dvigamo burjo - primer je obalni.

Bilo je trpljenja in mnogo besed
včasih preveč, včasih premalo
saj vemo, da tukaj nismo za šalo.

Zdaj smo izpeli kar na srcu smo imeli,
posledice tega bomo preživeli.

- Povabil se Dababuta Bezjeka
- Razpisal z tur. Dababuta - zlatenke, MINERCIU - ČESNI
- Našou bur. PIRNAT
- UBIŠK JLY OIENNIKE Vojenitko KARAVON'E
- Drijut. planor za seminar
- Drijut. ura za POKA